

עתר | יא

מקדש | כסלו תשע"ו

עורכים: אבישר וסיון הר-שפי

מיסודו של מבווע

מקימו ועורכו הראשון
יעקב אבן-חן ז"ל

כתב העת יצא לאור
בתמיכת מועצת הפיס לתרבות ולאמנות

עיצוב גרפי: מיכל קוטנר

עריכה לשונית וניקוד: יעל אופק-שמוש

אמנות מלווה: הביאנלה של ירושלים לאמנות יהודית עכשווית (תשע"ו)
תמונת שער: אליסה פריצקר, כפל מבט, 2014. טכניקה מעורבת,
51x51 ס"מ, הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: אליסה פריצקר

©

כל הזכויות שמורות

עתר

יוצא לאור על ידי עמותת מבוע

כסלו תשע"ו (2015)

כתובת המערכת: atar670@gmail.com

הפקה:

הוצאת מכללת הרצוג - תבונות

המכללה האקדמית הרצוג

אלון שבות 9043300

טל' 02-9937333

פקס' 02-9932796

דוא"ל: tvunot@herzog.ac.il

ISSN 0541-5829

סדר הדברים

5		בשער
		אדם אינו
9	תורת הדברים	שחר-מריו מרדכי
10	מידות הבית הפנימי	
11	אני כמו גומלדיתא	יעקב עזריאל
12	משכן זמני	דסי פינגרהוט
14	(זר לך האור)	גאולה הודס-פלחן
14	(קימטת ולא נתת דעתך)	
15	(בהעדרי)	עידן קדם
16	בעת מילוי טופס קורות חיים	הילה מלמד
17	פוסט-פוזיטיביזם	חנן כהן
19	אדם בחייו	
20	אדם אינו	עודד בן-דורי
		זהבית
23	תמיד של שחר	רועי זמיר
26	נשוב להיות	דביר שרעבי
27	מקדש קטן	יפעת עגיב
28	בנקודה	מוריה אשכנזי-רוזנבלום
29	שאתה לידי	
30	מלכות אימהות	
31	התבהרות	תומר דבורה קהת-שור
32	משכן	
33	בדיקת מזוזות	אפרת ביגמן
34	חמישה דברים	
35	המילה 'בית'	
37	קראסניסטאו בית	דרור מזרחי
38	לאפרתאליהאוריענותולילארק	
39	(זהבית)	
		למצוא כוכב במדרכה
43	שיר כפיר"ן	חנן כהן
44	השם המפורש	

45	רוכב ערבות (סיפור)	יהודה גזבר
55	קיבלת מה בקשת דוד	הילה מלמד
56	רשימה	
57	מלך אדום	דוד סעדה
59	שיחת חרשים	
61	איש עתי (סיפור)	עידן קדם
66	(בשבת בבוקר)	יובל גלעד
67	(בכנסיית הלחם והדגים)	
69	(בית חולים טהור)	
70	שפת הסימנים (סיפור)	דביר שרעבי
		מוד נאכל
77	(ויש אינסוף)	סיון הר-שפי
78	מתוך: צדפים	
79	ירושלים מדברות (סיפור)	שפי רוזנצוויג
82	בראות חורבן	מאיר אבשרה
83	(זה לא מספיק)	יוסי סוויד
85	מקדש הנמלות היהודיות	אבי מישר
87	ותילקח נעמה	נעמי טישלר
91	פיגוע מול בנייני האומה	שפי רוזנצוויג
92	(דלת מתייפחת)	
93	(ממרחקים גדולים פצחנו)	יצחק כהן
94	(התזכור)	
94	(באיזה ערב אחד)	
95	משמר	רות נצר
96	כבודו	
97	עמוד השחר	
98	עד תום	קובי פישר
100	בחצר	נעמה שקד
104		אודות האמנות המלווה

בשער

הנושא שאותו בחרנו לגיליון עוד לפני פרוץ המאורעות האחרונים, הוא 'מקדש', ובאו המאורעות והוכיחו שוב עד כמה הנושא טעון. טועה מי שחושב שמדובר רק בפוליטיקה, דת או אידאולוגיה; הניסיון לגעת במקום ובמושג דרך פריזמות אלה בלבד נועד לכישלון. כשעוסקים במושגי תשתית, באבני השתייה של החיים, פעמים רבות המגע הישיר יוצר רדוקציה, מחלל ואף ממת – ודווקא המגע העקיף, הפואטי, המכיל את עושר הגוונים, מסוגל להוציא אותן מן הראייה החד-ממדית ולתת תמונה שהיא רחבה יותר וגם עמוקה יותר.

היצירות הכתובות שבגיליון זה הן כחוטם הרוקמים בגד דרכו ניתן למשש את הלב הפועם הזה – המקדש – כמקום קונקרטי וכמושג מופשט; כמושג עומק של המרחב הלאומי, אך לא פחות מכך של המרחב האישי, הבינאישי והמשפחתי.

ההזמנה לכתוב על מקדש הביאה אל פתחנו באופן מפתיע גם יצירות רבות המסמנות מקומות שהם לכאורה 'תשליל' של המקדש – כאתרים של התרחשות פנימית חזקה, וכחללים המקיימים בתוכם מתח עז בין שבירה לכמיהה ולגאולה במובן האינטימי, האישי והבינאישי.

בימים אלה התחושה היא של – זכו, שירה שורה ביניהם; לא זכו, אש אוכלתם. מי ייתן ומילים אלה יבראו שמים חדשים וארץ חדשה ומקדש ביניהם.

בברכה, אבישר וסיון הר-שפי

אדם אינו

שחר-מריו מרדכי | תורת הדברים

יש אדם מרחיק נדוד
הלוחך ושוב בתוך הבית
והוא עותר שימצא לו אדם לדבר
כדי שיהיה במקום אחר
שתקרת המשכן תפסיק לשקע
והרצפה לרגליו לא תבער. שמקדש
מעט ימתיק לו טעם של מדבר.

לימים נמצא לו אדם לדבר
התקרה גבוהה. באמת
עכשו הוא במקום אחר
וגבה לבו, ואינו זוכר
את תפלתו במדבר. שוקעת התקרה
ולבו נשבר
כשני לחות אבנים.

מידות הבית הפנימי

אני יודע מה מלבלב
דע זאת גם-כן
שבָּעֶרְבִי אֲנִי חוֹתֵר בְּקִיר
וְנִשְׂא כָּל הַדֶּרֶךְ
כְּבֹן בְּזוּרְעוֹת אֵב אֶל הַחֲצֵר הַפְּנִימִית
תֵּן לִי אֵת פְּנֵי חֲזָקִים
אֲנִי שָׁקֵט
לְאַהֲב בְּלֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה
אֲפִיקֵי מַיִם
עֲדָרִים, הַדְּרִים, הַדְּרִים
וְנִפְשׁ הַנִּשְׁרָה
קְשׁוּרָה בְּנִפְשֵׁי אֵל טָבוֹר הָעוֹלָם
אֲנִי יוֹדֵעַ מֵה מְלַבְּלֵב בְּבִקְרָה
יֹדֵעַ מֵה יָפֵה בְּעֶרְבִי חֲתַרְתִּי-לִי בְּקִיר.
חֲתֹר בְּקִיר גַּם
וְהַבַּיִת עֲנֵן הוֹד וְהַחֲצֵר נִגְהָה.
וְאֵלֶּה שְׁעֵינִים לְהֵם, וְלֹא יִרְאוּ
וְאֲזֻנִים לְהֵם, וְלֹא יִשְׁמְעוּ
נִפְשָׁם אֲפֻשָׁר לְתַפֵּשׁ בְּכַף.

יעקב עזריאל | אני כמו גומלדיתא

"עשרים שנה עסק עדיאל עמוזה בחקר תעלומות גומלדיתא, שהיתה עיר גדולה גאוות גוים עצומים, עד שעלו גדודי הגותים ועשאוה ערימות עפר ואת עממיה עבדי עולם..."

(עד עולם, ש"י עגנון)

אני כמו גומלדיתא.
יש בי מקדש לגמש, אל הכוכבים והלילה.
רית מתקתק של קטרת.
קרננות חזירים.
יין נסך הנשפך על מזבח ברזל חלוד.

אני כמו גומלדיתא.
בלבי בור מקרה.
רוכלים מכריזים בקולי קולות על כתנות פשתן ממצרים.
פסלוני שנהב מכוש. בשמים מתדמר.
הכל בחצי מחיר. והכל מזוף.

אני כמו גומלדיתא.
בדמי זורם נהר.
על גדותיו הכובסות משפשות את הסדינים
ושרות על ים כסוף מעבר להרי החשך
ועל ספינה המפליגה לאיי הארגמן.

אני כמו גומלדיתא.
שוכן בי בית כנסת קטן.
אחרי שחרית הגבאי מספר לבתו
על כנור שנגן פעם
בירושלים.

דסי פינגרהוט | משכן זמני

המשכן שלי חלול
אוסף לתוכו עניים ממתונים.
אני מתאמצת לבכות
למלא חדרים מלוחים.
יושבת לחכות על נדנדה מחוץ לבית
לאסון.
כדי לבנות בקורות עץ פשוטות
את דעותי.
זרקת אותי לבד
לסדר את המדפים בחדר הארונות
בחפש מסתובבות ילדות אבודות בחופים פרועי שער
אני ילדה מסרקת
ממשכנת את חיי.

אלירן ג'אן, קליפה, 2014, קרמיקה. הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: שי הלוי

גאולה הודס-פלחן

*

זָר לָךְ הָאוֹר
זָרִים קִירוֹת הַחֶדֶר.
הַחֶלֶל הַפְּנִימִי,
מְכַר וּבִלְתִּי מִנְחָם,
פּוֹלֵט אוֹתָךְ –
כְּפֹלֵט עֵצִים
מִהַגְרוֹן.

*

קִמְטָת וְלֹא נִתְתָּ דַעְתָּךְ
שְׂכָל קִמְט הוּא הִרְהוֹר
מִצְפֵּן,
גֵר – לְעֵתִיד לְבוֹא.
בוֹרֵא עוֹלָמוֹת,
שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת תְּהוֹמוֹת,
זְכֵנִי שְׂאֲרָאָה
בְּשַׁעַת הַיְשׁוּר!

עידן קדם

*

בְּהַעֲדָרִי
בָּאוּ זָרִים בְּמִקְדָּשִׁי
חָדְרוּ לִפְנֵי וּלְפָנַי
קָרְאוּ כָּל דָּף, כָּל מִשְׁפָּט, כָּל
שׁוּדָה, כָּל שֶׁבֶר
אָנִי.

קָרְעוּ פְּרֻכַת מִסָּד
בְּתַאֲוֹת יְצָרִים
נִשְׂאוּ רִדְדֵי מַעְלֵי
רְסִיסֵי אִישׁוּיֹת, פְּסוֹת נִשְׁמָה,
הַפְּשָׁטוּ
עִרְסוּ וְעָרְיָה.
חֲדָרֵי חֲדָרִים שֶׁל הַלֵּב
נִגְלוּ, נִגְעְלוּ,
אוֹתִיוֹת פָּרְחוּ לְאֹוִיר
נִלְכְּדוּ בְּעֵינַיִם חוֹמְדוֹת, רַעְבוֹת
חִלְלוּ.

רַק דָּף אֶחָד, רוֹעֵד מְאִימַת
גְּלוּי, נִצְמַד
אֶל אַחֵר.
דָּף קָטָן
נִשְׂאָר בְּטִהְרַת פְּרֻטְיוֹת.
וּכְשֶׁשִׁבְתִּי לְבֵית חָרוֹב
מִמֶּנּוּ שָׂאֲבֵתִי כַח
לְכַתֵּב עֲצָמֵי
מִחֲדָשׁ.

הילה מלמד | בעת מילוי טופס קורות חיים

שְׁקָרִים – אֵינָה הַמְלָה הַנְּכֹנֶה
נְסִי לֹמֵר
בְּדִים
עֲנָפִים
חֲלוּלִים וְרָכִים

בְּטָרִם נִשְׁתַּיְפוּ לְקוֹרוֹת
בְּטָרִם נִמְשָׁחוּ בְּלֶכָה
מִבְּרִיקָה כְּמִרְאָה מִהֶפְכָּת לָךְ
כָּל הַקּוֹרוֹת אוֹתָךְ
קוֹרוֹת הַחַיִּים
קוֹרוֹת הַחֲדָלוֹן
נְסִי לֹמֵר
בְּדִים

כְּמוֹ זְרוּעוֹת מִתְמַתְּחוֹת

נְחֻלְצוֹת

מִכְתָּפֵיו שֶׁל עֵץ-מִשְׁפָּחָה מִצֵּר
טְרוֹט עֵינִים
דָּף מִכְתֵּם בְּעֵסִים וְאַצְבָּעוֹת דְּבִיקוֹת מְהֻלְכוֹת
בֵּין הַשִּׁטִּין

*

תְּאָרִיךְ הַלְדָּה: מְחָר

חגן כהן | פוסט-פוזיטיביזם

גם אדם הוא טעון שנתן להפרכה.

גם אדם השערת מחקר נועזת

אף פעם לא נתנת לאשוש סופי.

גם אדם מקרה מבחן מול הטיפוס האידאלי

מלכלך בפרטים

מטנף ברגשות

נשמתו קורסת מול מצבור ההוכחות.

גם אדם קלסר

מסדר היטב

מפרט לעיפה בטבלת אקסל.

גם אדם הוא חידה על שפת ההעדר.

ניר ארצי, קומפוזיציה #2, 2014. שמן על בד, 40x45 ס"מ.
הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: ניר ארצי

אדם בחייו

אדם בחייו בעל חוב כבד.
מחיר כמיהותיו ישלם עד תם בשנות בחרותו.
חרדת המות עמו
אך הוא
מרגל בה
נושם בה
יוצר בקפזו בה
עולם כוזב.

הוא נעור החלטי בכל בקר.
הוא צונח מתש בכל לילה.
תנועותיו סגורות
נשימתו קלה.
שכחתו חיו
חיוכו דרור
מתמתח
מתוכח
נושא נותן קשות כזה
אני צודק, אני צודק!
אוהז בעצמו.

אדם בחייו
נשר על צוק
מהדק חלצתו לפני הנפילה.

עודד בן-דורי | אדם אינו

אָדָם אִינוּ אֵלָא
סָךְ כָּל מִטְבְּעוֹת הַחֶמֶר שְׁדָבְקוּ לְחַכּוֹ
בַּעַת שְׂבָקֵשׁ לֹמֵר דְּבַר מָה
וְנִלְקַח מִמֶּנּוּ קוֹלוֹ
וַיֵּשׁ פְּעָמִים
שְׂאָדָם
מִתְבַּצֵּר בְּפִנְתּוֹ
מְשַׁלַּח אֶת אַנְיוֹת הַצִּי
לְהִלָּחֵס לוֹ אֶת מִלְחָמוֹת הַחֶמֶר
וְלִכְבֹּשׁ לוֹ מוֹשְׁבוֹת
לְהַנִּיחַ אֶת יָמָיו

אָדָם אִינוּ אֵלָא
דְּבוֹקַת גְּרָגְרֵי הַחוּל
הַטּוֹבְעִים בְּתַחֲתֵית הַשְּׁעוֹן
וְאִינוּ מִתְהַפֵּךְ
עַתְּ בָּא אֵל קַעֲוֹ
וַיֵּשׁ פְּעָמִים
שְׂאָדָם
מִרְחִיב אֶת אִישׁוֹנָיו
אֵל מוֹל לְבָן שְׁמֵשׁ אַכְזָר
בְּצַהְרֵי חַיּוֹ
מִבְקֵשׁ מַחְסֵה בְּסִלְעִים
לְעִינָיו הַפְּקוּחוֹת

וַיֵּשׁ סוּף לְדְבָרִים
הַכֹּל נִשְׁמָע
כִּי זֶה כָּל הָאָדָם
וְזֶה הָאָדָם כָּלוֹ

זֶה בֵּית

רועי זמיר | תמיד של שחר

והנה חיינו היכלות, היכלות
עיניך תמיד של שחר
ובארזן העדות, בין השמלות
יש חלצה שקנית לי פעם
פני הכרובים
ילד נפחד
מתגנב למטה לפנות בקר
בכיוור הכלים אחד על אחד
הברז בצבע נחשת

העבודה
לא זזה ידי מתוך גרד
את יודעת?

העבודה
השעון מעורר, תגידי
לאן את נוסעת?

בדק הבית
לפעמים בלילות
חרדה אפלה משתוללת
אולי יש כאן צלם
סדקים בקירות
אולי סערה מתחוללת

בית וחר ושדה
כל פעם אנחנו אחרת
ומה עם החדר הזה
אליו את כמעט לא נכנסת.

וְהִנֵּה חַיִּינוּ תְּדָרִים, תְּדָרִים
לְנֹכַח
אֵל מוֹל הַשָּׁמַיִם
פְּנִים וְאַחֹר
אֹחֹר וּפְנִים
הַיְלָדִים
יְשָׁנִים
בִּינְתָּיִם

אנדי ארנוביץ, מגורש, 2015, פורצלן, משי, פשתן. הוצג בתערוכה: "תחושת חלל, תחושת מקום".
צילום: דבורה חרש

דביר שרעבי | נשוב להיות

הלוואי שִׁיכְלֵנוּ לְקַרְעַ דָּף מִשִּׁיר הַשִּׁירִים
אֶל חַיֵּינוּ. אֶהְבֶּתֵנוּ נְעָה כְּמוֹ שְׂכוֹר
בְּלִי צֶהַר שֶׁל אֹר. כְּפוּף הַלֵּב אֶל הַזְּכוּת.
אוּלַי נַחְזֹר אֶל הַחֶפֶז שֶׁלָּנוּ,
שֶׁסְּהֵינּוּ טְבֻעוֹת עֵשֶׂן לְקֶצֶב כְּנֹר.
עוֹנְדִים בְּמִיָּה אֶל תְּקוּן יְרוּשָׁלַיִם הַחֲרֻבָּה.
בוֹאִי, נַעֲצֹר בְּעֶבֶר עַד יַעֲבֹר הַזַּעַם
וְנָשׁוּב לְהִיּוֹת.

יפעת עגיב | מקדש קטן

אני בונה בית-מקדש קטן, מאבני לגו, חלקי פאזל, כדור אדום ובובה ששרה "עוגה עוגה במעגל נחוגה". כמו הבובה גם אני, נעה במעגל, כל יום, יום-יום, מעגל שראשיתו בבקבוקים-טיטולים-בגדים-חיבוקים וסופו במקלחות-טיטולים-בקבוקים-חיבוקים. עד אשר אמצא מקום.

ובית. שיתאים למשפחה, רחב, עם חצר גדולה, עם קהילה, לא גדולה מדי, לא קטנה מדי, עם אור, עם שקט, שיוכל לגדול אתנו, עם גג, חלונות גדולים, עצים בחצר, מקום לתרנגולות, שכנים מאירי פנים, מחפשת בית.

זה לא רק בית, זה מקום. מקום שנרגיש בו שייכים, שנהיה שמחים, מקום שבו הנפש תוכל למצוא מנוחה, אפילו רק לפעמים. מקום שבו נהיה מוקפים בעצים, בשבילים, באנשים, שהאוויר יגיד לנו בית, שהאדמה תאמר ברוכים הבאים, שנרצה להצמיח שורשים.

"גם לקדוש-ברוך-הוא אין בית, שתדעי, ככה זה, לאנשים רוחניים קשה למצוא מקום, זה יכול לקחת גם כמה שנים, אז תתנחמי, תתחברי לכאב של השכינה, שמחפשת לעצמה מקום ולא מוצאת, כמה שנים היא מסתובבת, תתפללי על כנסת ישראל, תחברי כאב לכאב, צער לצער, תבקשי בית בשבילך ובשבילו," ככה אמרה לי חנה הצדיקה.

אז מנחמת את עצמי ובונה ארמונות בחוף הים, בתי מידות מהלגו של הגדול, מגדלים מהקוביות של הקטנה, שוטפת את הרצפה ערב-ערב בביתי שלי, ומכבסת, מבשלת, מחבקת, משתדלת לחייך, בשביל מילים טובות לא צריך מקום, ואהבה יכולה לשכון גם בקרוון קטן, גם אם אין חצר או ודאות, ובונה לי בנפש בית (בית-מקדש, מעט), לפחות בינתיים.

מוריה אשכנזי-רוזנבלום | בנקודה

יְכַלְתִּי לִפְלֵ בְמִכְשׁוֹל לְלַכַּת אֲבָל אֶז
נִוְלְדוּ הַיְלָדִים וְעִבְשׁוּ כַפּוֹת רַגְלֵים צְמָחוּ
שָׂרָשִׁים חֲבָלִים טְבוּרָיִים
אֵל בְּטֶן אֲדָמָה וְרֵאשִׁי נְטוּעַ עֵמֶק
בֵּין כּוֹכָבִים וּבֵין לְבִין מִתְנַוְדֶדֶת
בְּבִקְשַׁת מְחִילָה שְׁלֵא אֶפֶל שְׁלֵא אֶפִיל
אֶחָד מֵהֶם חֲלִילָה לְבַל אֲשַׁכַּח
(שׁוֹם דָּבָר אֵינְנו מְבֹטָח)
בְּקִשַׁת רַחֲמִים הִיא תָמִיד
נְטוּלַת מְלִים
(אֱלֹהִים)
בְּנִקְדָּה הַכְּבוֹשָׁה בִּינִינוּ אֲנַחְנוּ מְדַבְּרִים וּמְדַבְּרִים
בְּמִלִּים שֶׁל חֲמָלָה מוֹל סְכָנָה

שאתה לידי

וְהִשְׁקַט פְּרוּשׁ בִּינִינוּ כְּמוֹ מְנִיפַת חוּטִים
וְהָרוּחַ מְחַיֶּה אוֹתִי מְאִירַת פְּנִים
גַּח־לֵילִית בּוֹקְעוֹת מִחֲשָׁכָה
שְׁאֵתָה לְיָדֵי מְאִירוֹת
דָּרָךְ מִסְתוֹר עֲתִיקָה
שְׁאֵתָה לְיָדֵי כְּמוֹ שְׂכַחְתִּי
שְׁאֵתָה לְיָדֵי
עֲכָשׂוּ אֲנִי זוֹכְרַת אֶתָּה

מלכות אימהות

בְּרִידָךְ עָלַי עֲמֵלֶת לְבָרְךְ, לְבָרְךְ
כְּרַכְתָּ עֲבוּרֵנוּ בְּאַהֲבָה, בְּרִיאוֹת יְרָקָה, חֲרִיצוֹת הָעֵמֶל וְגַעְגּוּעִים
לְאַמְרִיקָה.

אִמָּא יְקָרָה, אֲצַבְעוֹת קִצְרוֹת מְשׁוּחָחוֹת בְּלֶק פְּנִינָה
עֲמֵלוֹת עַל חֶלֶה, עַל עוֹגַת גְּבִינָה
מוֹזֵגוֹת חֶלֶב אֶל הַלֵּב שְׁלִי,
שְׂאִינֹו יוֹדֵעַ שְׂבַע, שְׂאִינֹו יָכוֹל לְהַכִּיל
שֶׁבֶר כְּלִי

וְאֵת

כּוֹרַכְתָּ אוֹתוֹ

וְלִבִּי –

עֲמִידוֹת אִמָּהוֹת אֵיתָנָה, הִכְרַחִית, אִמָּא שְׁלִי
עֲכָשׁוּ שְׂאֵנִי, אִמָּא שְׁלִדָּךְ
וְלִבִּי

מְעַרְסֵל אֵת לִבְךְ

עַל יְרֵכִי

(יִצְיָבָה מְתוּקָה כֶּף הַקָּז)

בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן

מְלָכוֹת אִמָּהוֹת, לְתַקָּן)

וְלִבְנוֹ –

עוֹמֵד

פּוֹעֵם וְעוֹמֵד

תומר דבורה קהת-שור | התבהרות

קהלת והספק האכזרי
היפהפה שלו
פקוח עינים וחד
לב זה לא ענן של מה בכך,
מבעד לרפנות דקות לשמע את הכאבים
גם כשהיינו שנים קרובים
עור על עור מספר חמו
בלילות
ראינו את המקדש מרחוק מואר והומה
במסדרונותיו הארכים אנחנו שנים אבודים, מתרחקים
מהקרוב, הישן והחס
מנשימתו השקטה.
אני נוסעת מכאן,
אחור בקרוב אבל
לא בקרוב מדי
אביא מחרוזות עץ אלגם
וקטרת להבעיר בתדרים
כשהאור, אטי ובהיר
רוכן מעליך
תוהה על תווי הפנים
המתחדדים
ככל שאנחנו מאטים
יורדים מאופנוע נוהם עם הקסדה ביד
פוסעים אל אפק קרוב של עצי בנגה ונהרות ירקיים
ובאמת תכלים הדברים, חיים וקיימים בתדרינו
יפים גם מבלי משים.

משכן

אני מקנה שאלהים מתחבאת בין התבלינים
רואה אותנו שוטפים כלים מקפלים כביסה מיבשים את הפחד
הפוך ונוטר
רואה את המנהרות שחפרנו בין החדרים והספרים
לעשות בהן פיגוש
רואה אותנו מנסכים לכבודה מים חמים מקומקום.

אני מקנה שיש משכן
שהוא חזה גדול וחם
ולב שדופק מבעד לפרכת
טוטום טוטום
וים של שלום
וכיור לשטף בו פנים לבוכים

טוטום טוטום
לחבק את הפחד

לפעמים הבכי שלו פוצע את החשך
והיריעות סוגרות עלינו

לפעמים אנחנו פני איש אל פני אחותו רעיתו
אדמת עינים באור.

אפרת ביגמן | בדיקת מזוזות

הקול שלי צרוד
העור שלי סדוק
אני זקוקה למקלחת חמה.
כפות רגלי בבץ, ידי בכלים
ארוחת ערב הסתיימה זה עתה,
אני עיפה.
פתח, גלגל, עטף בפרד, כתב בי בשורות ישרות
על לבבך, על תף אונד, על לשונך, בשכבך ובקומך
ואהבתך

חמישה דברים

חמשה דברים אָרְעוּ
אֶת בֵּיתנוּ בָּאָב:
בָּטַל ה'תְּמִיד
אֲנִי בַּבַּיִת, לֹא צָרִיךְ לְהִתְקַשֵּׁר
שֶׁל סִבְתָּא.
נִשְׁתַּבְּרָה הַזְרוּעַ
הַנְּטוּיָה לְחִבּוּק שֶׁל אִמָּא.
נִשְׁרוּ שְׁעֵרוֹת הַזְקֵן הָאֲחֵרוֹנוֹת
עַל הַצִּפִּית הַלְבָנָה שֶׁל אָבֹא.
יִשְׁבְּתֵי אֲנִי וּמִבְרֵשֶׁת הַסִּיּוֹד בְּיָד
וְצִבְעֵתִי לִי שְׂמַלְת כְּלוּלוֹת,
כְּרַעְתִּי בַחֲדָר בֵּיתִי
לְלֶדֶת.

המילה 'בית'

בְּאֶרֶץ הַזֶּה אֵי אֶפְשָׁר לְהַגִּיד 'בֵּית'
בְּלִי לַחֲפֵן נִיר מְקַמֵּט, לְחוּשׁ בְּבַעוּתֵי דְלִתוֹת וְרֵיחַ אֵשׁ.
כְּשֵׁאוּמְרִים בְּעֵבְרִית 'בֵּית' שׁוֹמְעִים כְּהֵד חֲלוֹן, חֲלָל
חֲלוּל, חֲלוּל, תְּשֻׁלִּיל שֶׁל בַּיִת, מַפֶּת הָאֵין.
בְּגִבְהִים הַמְשֻׁתָּנִים שֶׁל חַיֵּי נְסִיתִי לְהִתְאַמֵּן
מִמְשֻׁמַּעַת לְדַקְלָם קֶדֶם 'א' – אֶהְלִי, רֵיחַ מְדַבֵּר וְקִטְרֵת
אַחַר כֵּךְ 'ב' – זֶה בַּיִת, חֶצֶר, תְּרַנְגָּלֶת, שְׁמֵלֶת לָבֵן וְכַפְכַּף אֲצַבֵּעַ.
בְּכָל פֶּעַם שֶׁהִנַּחְתָּ הָאֵבֶן הָאֲחֵרוֹנָה,
הַתְּגַנְּבָה גְזִית, וְחָרַב שִׁסְפָּה קְבִיּוֹת בַּיִתִּי.
עֵתָה, שְׁבוּנָה אֲנִי אוֹתוֹ מִבֵּיִן, מִחֲמַר וּמִקֶּשׁ
יֹדְעֵת בּוֹא יְבוֹא הַזָּאב, יִשְׂאֵף וַיִּנְשֹׁף
וְרוּחוֹ תַעִיר הַגְּחָלִים, תִּלְחֹשׁ אֶל הַסִּירִים וְתַחַמֵּם הַמָּרֶק.

אלה וולף, הבית, אהבה וקידושין: טבעת ובית, 2014, לבד טבעי, חוטי כותנה.
הוצג בתערוכה: "אסכולת בצלאל: פנים וחוץ". צילום: לאוניד פדרול

דרור מזרחי | קראסניסטאוו בית

מלים וחלקי שורות, מתוך:
אבות ישורון, אין לי עכשיו, "הבית"

- ברדיצ'בסקי בית (עמ' 8)	והבית נשאר בשלד עצמת
- ברדיצ'בסקי בית (עמ' 8)	עם רוחים
- ברדיצ'בסקי בית (עמ' 8)	שהי פעם
- שלדי קלת (עמ' 13)	קלת
- דממת (עמ' 14)	אנשים שהי
- תכרך בתוגה (עמ' 22)	ים -
- נפלחה מן המדרגות ועם כל המדרגות (עמ' 32)	ים
- ברדיצ'בסקי בית (עמ' 8)	בית
	בית ברדיצ'בסקי ארבע
	ארבע
	קמת
- קראסניסטאוו בית (עמ' 27)	שנהרס
	ונבנ מחדש
	בתל אביב

*

וְהַבֵּית אֵין גְּרִיס בּוֹ אֶל אִשְׁתְּ הַחַוִּישִׁים וְחִלּוּמֹת.
וְהַבֵּית.

מוטי מורחי, אידוסיין, 2015. הוצג בתערוכה "ירושלים. מעברים". צילום: יח"צ

למצוא כוכב במדרכה

חנן כהן | שיר כפיר"ן

כי אני לא ידעתי.
כי אני לא ידעתי דיקא.
ואי אפשר לי לומר זאת לחברי,
אפילו לעצמי אי אפשר לספר.

ואין מה שמזריח לי.
ואין מה שמתנוצץ לי באותו היום.
כי אני לא ידעתי.
כי אני לא ידעתי דיקא.
כי אי אפשר לספר כלל.

השם המפורש

בכל הזדמנות שנקרתה בדרכו פנה עוזי לחיילים הדתיים בפלוגה וזרק בפנינו את השם המפורש. אותיות הויה בהגייה מדויקת, בזלזול בוטה כל-כך, צורם וצורח על רקע הצרעות המזמזמות באוהל המטבח המאולתר, חילול הקודש גמור. נדמה שהוא עצמו לא הבין את גודל הזעזוע. שנים על גבי שנים, בכל הסידורים, בכל הנוסחים, נפגשנו עם ארבע האותיות הללו שוב ושוב ואף פעם לא העזנו להגות אותן ממש, אפילו לא בשקט עמוק בפנים, ארבע אותיות שהן סמל ולא מצלול, שהופכות מיד בראשנו ל"השם" או ל"אדוני". והנה פתאום, על רקע כפר ערבי בוואדי ערה בלילה סתווי, מתברר שיש דרך ברורה להגות אותן. קיבוצניק חומרי עם ריח חריף של גד"ש בשיחת שמירה אומר שוב ושוב את השם המפורש. מתגרה אמנם. מזלזל אמנם. אבל איזו אינטימיות. איזו קרבה! משחק אתו. מכדרר אותו בלשונו שוב ושוב. כאילו בורא עולם הוא חבר לנשק שהלך רגע לשירותים ומיד יחזור. איזה שיר חדש ומוזר. איזו תביעת רוחניות נואשת מלב ממשות מדכאת של 29 כדורים במחסנית. איזה אומץ משוחרר מתפרץ למולנו, בני ישיבה צייתנים שכמונו. איזו אהבת אלוהים!

יהודה גובר | רוכב ערבות

זיפי שלושת השבועות מחספסים את פני השמשה, ושטיינברג נסוג לרגע ומגרד בהם בבלי דעת. בידו ספר קינות. לרגליו נעלי בית צמריריות. הוא שב ומצמיד את פניו אל הזוגית, מנסה להסתכל: יש אנשים בפנים, הוא חושב. אולי הבת שלי שם. מבעד לאור העמום הוא רואה צלליות שותות מכוסות ענק, צללים אפלים נעולים נעלי עור. בפניה מתנשקת לילית עם אחד מבני האלוהים. לפחות הם לא לומדים תורה, הוא אומר לעצמו במרירות. כאילו כל השנה הם כן לומדים. גם הוא אינו לומד תורה כרגע, הלאו אסור. אפילו מגילת איכה אינו קורא; אם תאזינו היטב, אולי תשמעו את ויינשטוק הגבאי מתלחש עם מישהו. איפה שטיינברג, הוא שואל, הוא לא בא אתך? רוח קרה, מזגנית, מכה בשטיינברג לפתע. רוסי גבה קומה – והלא שטיינברג נמוך ושברירי, ופניו מכוסות זיפים כמו חודי גדר התיל – נכנס לפאב, ושטיינברג ממחר וחוטף מבט מציני. קרן אור נשקפת אליו, הוא רואה: ליד הבר יושבת צללית אדם, וכוס הבירה המלאה מעידה בו שעדיין לא שבר את הצום. אפשר לומר: הוא קצין במילואים, לוחם החוק, קאובוי בודד רוכב ערבות. צריך שיהיה לו שם. הביטו באדם הזה היטב: אם ירכב על אופנוע בשבת, אם ינשרו ספרי מינים מחיקו, אם זמר יווני לא יפסוק מפיו, קראו לו אלישע.

והוא יושב על הבר וחושש מהבירה, שעומדת להיות מרה כמו שרק ייסורי מצפון יכולים להיות. אם טעמתם מפרי עץ הדעת וגיליתם שהוא רקוב, אפשר שכבר תבינו למה טעם מר כבר עומד בפיו. הנה יהודים מזוקנים יושבים על הארץ וקוראים מגילת איכה, הנה בבית הוריו האורות חשוכים והאווירה דועכת. הנה, אפילו נעליים אין להם. וכאן: כוסות מקשקות בלשונן, ברמנית על עקבים מצחקקת. השטן עומד במטבח מאחור וצולה המבורגרים על אש הגיהנום. ולמען השלמת הכנסה על ידי פרסום סמוי: המוזיקה טובה, האנשים חביבים. הבעלים מחלק בוטנים וזיתים לכל דורש. אלמלא התאריך והיום יכולתי להגיד שדווקא נחמד כאן מאוד, שאם יאמר שאתם מחבריי אולי תקבלו הנחה, אבל אלישע אינו שם לב למוזיקה ברקע. הוא יושב על הכיסא הגבוה ומביט בטיפות שמבצבצות על כוס הבירה. לפני הצום שתה שניים וחצי ליטר, אבל עכשיו אינו יכול לשתות. בטנו היא להט החרב המתהפכת.

[לפני יומיים נפרדו, הוא ונעמי. בהתחלה היו שני סחופים, שני אבודים, שניים שנטרפה ספינתם בים והם גְרוּשֵׁי-אלוהים. והם נאחזים זה בזו, בייאוש שלאחר פני המוות, כמו נתלים ברפסודה דוּוּיָה. אחר כך, משהגיעו לחוף מבטחים וכבר שכרו דירה במרכז תל אביב ובבוקר ישבו ועישנו אל מול הרחוב הסואן, הביטה זו בזה: אני כבר לא צריכה מישוהו שיבין את הפרידה שלי מהדת, אמרה. אתה בכלל לא מה שאני מחפשת. אני צריכה מישוהו נורמלי, שהגלות כבר אינה אוחזת בגרונו וצווחת ללא הרף. אחר קמה והלכה. והוא, שהלך אחריה בארץ לא זרועה, נותר להתמודד לבד עם השכירות הבלתי הגיונית, עם כאב הלב שבוער ואיננו אֶפְלָ, עם הבדידות. הגידו לי, עם יד על הלב השבור שלכם, בכנות גמורה: איך יכול אדם להתמודד עם הבדידות לבדו?]

עדיין עומד שטיינברג ברחוב וכבר נועצים בו היושבים מבט חושד. לרגליו זוג נעלי בית: כלבים צמריריים המחייכים חיוך מטופש. זכר הבת נועץ אותו במקום. אפשר היה לומר שהוא מתגעגע, אלמלא מתקוממים היו אלה מביניכם היודעים געגוע וטוענים: והלאו הוא בעצמו אמר לה. לבית הזה יש חוקים, הוא אמר. תכבדי את המבוגרים ממך, הוא אמר. אם את לא מסוגלת לכבד אותנו, אם לא מאמינה במה שאנחנו מאמינים, אין לך מקום. היא הביטה בשטיינברג בבקשת סיוע והוא הסב את פניו. ובכן, אמרה ונשנקה, קמה והלכה. עכשיו הוא מתגעגע? לוואי ויחנק עם הגעגוע. על כל פנים, לחשה לו נשמה טובה, עצמך ובשרך נראתה בפאב הזה. ובמכנסיים. ומחובקת עם חבר שלה. ואוכלת שרימפס. ובערב תשעה באב הוא מוצא את עצמו נועץ מבטים ומתגעגע וחושש להיכנס. הרוסי יוצא.

"הכול בסדר?" הוא שואל את שטיינברג.

"הכול בסדר," ממחר שטיינברג להשיב. "תגיד," הוא אומר, "ראית בפנים מישהי בערך בת עשרים וחמש ככה? עיניים טובות, שיער חום, בערך מטר שישים?"

הרוסי שולל בראשו: "אולי. לא יודע. לא שמתי לב. לחפש?" בינתיים מצליח שטיינברג להעיף עוד מבט, לראות: אלישע, אם אכן זה שמו, עדיין אינו שותה. עדיין אינו ממוקד. עדיין יושב ואוחז בכוס כאילו חיי תלויים בה.

[אמרו עליו שלא הייתה בירה אחת בעולם שלא שתה.]

צריך שתבינו: אלישע אינו דתי, פעם היה. פעם היה הולך וכיפתו הגדולה מתנוססת בראש כל חוצות, ציצייתיו היו מתבדרות וזקנו מגודל. אבל כבר מזמן הדליק אור בשבת. אפילו פגע בו ברק מהשמים, מבזיק בחדר ומציץ מבעד החרכים אל החושך בחוץ. כבר מזמן חדל מהניח תפילין. קיצץ בנטיעות זקנו. היתה לו חברה, והכול יודעים למה כלה נכנסת לחופתה. אבל החברה הלכה, ועכשיו מה?

"סליחה?" הוא פונה לאדם שלידו.

"כן?" פונה אליו אשה כבת ארבעים, מחייכת.

"סליחה", הוא אומר, "את יכולה לומר לי למה היא עזבה אותי?"

מה עשיתי? לאן אני הולך עכשיו?"

"אני מצטערת", היא אומרת, "אני לא יודעת", ולבן שיחה היא

מסמנת – שיכור. הוא שיכור.

לפעמים נופלות שאלות גדולות מהשמים, כבדות כמו אבן שאלוהים לא יכול להגיד: שאלות שאי אפשר שיהיו במילים. כשנופלת עליכם כזו, מה אתם עושים? פעם היו אנשים הולכים עם השאלות האלה לרבנים. אחר לפסיכולוגים, לגורואים, לנוודים בפנים מאובקות על אם הדרך, לברמניות עייפות בסוף יום עבודה, עכשיו אין לו אלא לדבר אל עצמו.

"א-אבל!" הוא מטיח אגרוף בשולחן הממורק. הברמנית קופצת.

הוא שולט בסוסיו בכוח. "מה עכשיו?"

הוא מתבונן החוצה: בחור צעיר נועץ בו מבט מבעד לזוגית הכהה. "אל תראה אותי ככה", הוא צועק לכיוונו הכללי ומנופף באגרוף קמוץ, "אני לא מפחד לשתות. אלוהים כבר מזמן לא עוקב. ואני כבר שתיתי ביום כיפור. כבר שתיתי בתשעה באב. מה, אלכוהול זה הסיפור? ומ-מה הברמנית החמודה הזאת תחשוב עלי?"

"יש בעיה?" נפנית אליו הברמנית. היא מתבוננת בו ברחמים

גדולים: "בְּנָדוּ, הכול בסדר?"

"לא, לא", הוא אומר. "רק – – אני יוצא החוצה, בסדר? יושב קצת

באוויר. חס לי."

"יאללה", היא מחייכת, "אבל תיזהר. יש דתיים שלא אוהבים את זה. הם צועקים והכול, ולא בא לי צרות עכשיו." והלוא היה מקרה, לפני שחזר בשאלה בצורה רשמית. אמא אומרת: אתה יכול לקחת כסף מהארנק שלי. אתה יכול לצאת לעיר. אבל תיזהר, שאבא לא יראה אותך יוצא ככה בשבת, בסדר?

"עלי", אומר אלישע. הוא לוקח את הכוס ופוסע בזהירות אל

היציאה. אלה מכס הנוהגים ללכת על חבל מתוח יכולים לדמות את התחושה: משני צדדיו תהום פרושה. אם ישתה את הכוס ייפול מהצד האחד. אם לא ישתה, ייפול מהצד השני. הוא פוסע כמו נשמטה הקרקע תחתיו והוא נתפס באלה בשערותיו. פוסע כמו נווד: בזהירות, נע ונע, מחפש בכל מקום את שלט היציאה.

[היה לו, לאלישע, את הרגע האחד, הנורא הזה, שפתאום ידע בבירור, בבהירות גמורה, בידיעה העמוקה שכל באיה לא ישובו, שבאמת אין כלום: אין עוד תקווה, אין עוד סיכוי, לא תהיה גאולה בסוף. שבסופו של דבר גם אתה תתנפץ, תינשא ברוח, תתכמש לעלים, תתפורר. הרגע שבו חוסר האונים מכה בך כמו אגרוף בלב. באותו רגע פשוט פרש הצדה מחייו והחל לבכות: מה יכול היה לעשות? רק אחר כך הבין: לצאת בשאלה אין פירושו של דבר להשתחרר. הרכבת לא תעצור. אתה תמות בין כה וכה. לפחות יש לך היכולת, הזכות הזעירה הזאת, כמו בקשתו האחרונה של הנידון למוות: אתה יכול להוציא את הראש מחלון הרכבת. אתה יכול לראות את הנוף חולף במהירות הבזק על פניך כמו מחוג השניות בשעון. ואתה יכול, למען ה', אתה יכול לבכות.]

אחר שמצא את שלט היציאה הוא עומד המוס לרגע. מי מכס העובדים בתל אביב והולכים לאכול צהריים, אפשר שתדמו את ההלם: העיר מכה בפניו בגל הדף עצום. בלחות, ברעש, בחום, כמו הייתה מדבר במערב הפרוע. הוא מנער את הראש ורואה את האדם שנעץ בו מבטים יושב על הרצפה, נעלי הבית הצמריריות שלו פשוטות לפניו, והוא עצום עיניים. הוא מתקרב אליו – אט, רוכן, משתופף. "תגיד", הוא אומר, "הכול בסדר?"

שטיינברג פוקח את עיניו. בזוויות עיניו הוא רואה כוס בירה כהה, סמיכה כמו חטא. נרתע לאחוריו, נתקל בשמשה, נרעד. "אני?" הוא אומר, מנסה להתאושש, "אני בסדר. תודה." "אתה דתי, לא?" שואל אלישע, "מה, לא ערב תשעה באב? למה אתה לא בבית הכנסת?"

"אני מחפש מישהי", אומר שטיינברג, "ראית בפנים? אולי? מישהי בערך בת עשרים וחמש? עיניים טובות?" "לא, לא ראיתי", אומר אלישע, "אבל גם לא חיפשתי. מה קרה, הלכה לאיבוד?"

"לא ממש", מתחמק שטיינברג. געגועים עולים בגרונו: נעמי הלכה, והמשפחה באיבוד. "סתם, נעלמה."

קן גולדמן, מזכרת מישראל, 2015, הוצג בתערוכה "הקו הדק". צילום: אריה גינתון,
קיבוץ מעוז חיים

"שטויות", אומר אלישע. "נו, בחורות. הלכה אחת, תבוא אחרת. תאמין לי, אתמול עזבה אותי מישהי. אני יודע." והלוא ספקות עולים בכם כמו ילד על צלו של אילן: אם לקחה מישהי את נשמתכם, אם עלה מישהו עם נשמתך לסוס שלו ורכב הרחק, ודאי אתם מבינים כמה חלולות המילים האלה: 'תבוא אחרת', הוא אומר. הרשו לי לגחך במרירות: כל אחת שתבוא, בהכרח תהיה אחרת ממנה. תמיד תהדהד בכם הראשונה, וכמוה לא יהיו לכם שוב.

"לא לא לא", אומר שטיינברג. "לא חברה שלי, אחותי." וממהר להסיט את הדיון: "אתמול עזבה אותך ואתה לא יכול לשתות? אתה בטוח שאתה לא דתי, בטעות?" אלישע צוחק, עֶצֶב. "לא רק שאני לא דתי, הוא אומר, 'זה אפילו לא בטעות. בטח שאני יכול', הוא מרים את הכוס. טיפות רועדות זולגות על כף ידו. 'לחייך', הוא אומר, מגביה את הכוס מעט. ושותה.

הרגע הראשון: שטיינברג מאמין ואינו מאמין. עיניו מתרחבות בתדהמה. יהודי שותה בירה בתשעה באב, נצבט בו הלב. אחר כך אנחה. אבל אמתית, כמו צער השכינה. ואז הבירה זורמת לחלל הפה, מציפה בעצב את הגרון, נשנקת בדרך למטה, נספגת בגוף כמו חטא. ובסוף התחושה המרירה, הצורבת, על הלשון. ומבט: ראית? כן שתיתי. אני כבר לא דתי. זה לא הצום שבוער בי ומזכיר בי נשכחות. זה לא הצום ששולף אותי מהחיים ומערפל אותי. זו הבחורה. אלה מכס הדתיים, אתם מוזמנים לחשוב דבר מה כגון: "איזה אפס קטן. הצום לא מפריע לך, הבחורה כן." והזמנה גם לחילונים שבכם: נעמי מפריעה, כי היא אמתית.

[אמתית, לאמור: לא ערטילאית. לא מדומיינת. לא אלוהים. לכל היותר מיתולוגית. אהבה חולצות פתוחות. אהבה סקיני ג'ינס. אהבה שמשחקים לה בשיער. לא אהבה לדבר על המשפחה שלה. מדי שבוע בשבוע חיפשה מקום להיות בו, ובכל בית קפה שאלה האם הוא פתוח בשבת: שיהיה מקום מפלט. אהבה כוכבים. לא אהבה שוקולד מריר. ולמען האמת הספרותית: גם צומות לא אוהבים שוקולד מריר, אבל מסיבות אחרות.]

דמעות עולות בעיני אלישע: ספק בגלל הבירה, ספק בגלל הבחורה. לאט משתחרר פרץ של יבבות קטנות, קטועות, כמו בוכה נפשו

במסותרים. אחר כך מנגב את העיניים בטישיו שהגיע לידיו אי משם. "תו-תודה", הוא אומר בין יפחה ליפחה. בין מחיטה למחיטה. מושיט יד ללחיצה. "שלום. נעים מאוד. אני בְּנָדוּ." ולמראה המבט המבולבל על פני שטיינברג הוא ממהר להוסיף, "זה מהצבא, הכינוי."

"אני מאיר", אומר שטיינברג, "מאיר שטיינברג. הייתי אומר לך שלום. אבל אסור לברך בשלום. תשעה באב, אני מצטער." "לפחות אתה מצטער", אומר אלישע, "אני כבר לא. לא על זה."

[זה לא סתם צום, מזכיר אלישע לעצמו. גם אצל דתיים זה לא סתם צום. אפילו לא אַבֵּל על בית המקדש: הפך להיות יום של אבֵּל על כל החיים הגדולים האלה כשהם הולכים בכיוון הלא נכון. אבא שלו: זקן מסודר. בוגר ישיבה. סימני עייפות כבר ניכרים בזווית העיניים, והוא יושב אחרי הקינות וקורא על השואה. אנשים בוכים על פרעות. על קרובים שמתו במלחמה. על מלחמות בכלל. אתם יכולים לבכות את הזמן. כן, גם את הזמן שחולף לבלי שוב כשאתם קוראים את הסיפור הזה. דבר אינו חוזר. וגם הוא, נעבעך, רחמנות, בוכה על הברידות.]

"כבר לא", שומע שטיינברג. בלבו עולים כל ספקות, כל צער: אולי הוא מכיר את אחותו.

"אה, היית דתי?" הוא אומר.

"כן", אומר אלישע. "לכן אני יושב בפאב באמצע השבוע. אתה יודע, צריך לשמוע משהו. לא להיות לבד. איך אפשר – "מה, המשפחה ניתקה קשר?" משתתף שטיינברג בצערו. "לא, הבחורה."

"אה", מתעצב שטיינברג, "זה."

"כן", אומר אלישע, "כך כתוב במפורש, לא? איכה ישבה בדד."

[בדד, לאמור: לרוץ בין הקרונות, להציץ. אולי יש עוד מישהו. אולי הוא לא לבד בעולם הזה. אולי מישהו מסיע את הרכבת. לרוץ לקרון הראשון, נגד האינסטינקט, נגד כולם, לראות: הרכבת דוהרת מעצמה אל הקיר. כך דרכו של עולם. ירושלמים שלא נסעו ברכבת מעולם יכולים להשתמש בדימוי אחר: כמו נפילה חופשית. כמו הרגע שהוא שאין אף אחד מסביבך, ואתה מחפש קיר להיתמך בו שלא ליפול, ולא מוצא. הכול מסתחרר סביבך, היס סוער, לא יפלא שהוא ונעמי נתפשו זה בזו. והנורא מכול: שאין לאן לברוח.]

שזה רודף אותך עד לילדות. עד לזיכרון הרגע שבו אתה מרגיש את כף ידו של אלוהים כמו שמיכה חמה. ופתאום אתה מוצא עצמך בגיל שלושים, ושמיכה אין. מוצא עצמך נזקק, נואשות, בצורה שאין עליה כפרה, לדובי הישן שלך. לרגע ההוא שאמא חשבה שאתה ישן ובאה ונישקה אותך על המצח. לכותל שאפשר להסתיר בו פנים ולבכות. אלא שדבר מכל זה אינו בנמצא: אפילו הדובי שאתך במיטה הוא חדש ושחור. והלוא הישן היה חוס.

"זה לא אותו דבר," אומר שטיינברג.

"מה לא אותו דבר?"

שטיינברג מגרד את זיפי זקנו. "אלוהים. ובחורה, כלומר." ריר נוזל בזוויות פיו של אלישע. הוא מנגב בשרוולו. "לא," הוא אומר בלחש, בשקט, בבדידות, "זה לא אותו דבר. אלוהים זה כמו שאהבת מישהי פעם כשהיית ילד ואז גילית שהיא לא אוהבת אותך בכלל. זה הרבה יותר נורא, כי אתה לא יודע אם היה משהו אי פעם, ולכן אתה גם לא יודע אם יהיה."

לבו של שטיינברג מתכווץ. "והיא אהבה אותך?" הוא שואל.

"מי?"

"הבחורה שעזבה אותך."

"אה," אומר אלישע. "נעמי. אני לא יודע. לעזאזל עם זה. אני לא יודע."

שטיינברג שומע את השם המפורש ולבו להבות. "נעמי שטיינברג?" הוא שואל.

"לא," אומר אלישע, "נעמי תבור." שמה נדמה כטיפות לימון על לשונו. הוא רועד.

פניו של שטיינברג נופלות. "אז זו לא הבת שלי," הוא אומר.

"מה אני יודע," אומר אלישע, מנסה להירגע, מתנשם, מחייך במרירות, "אולי היא חיללה את השם."

[פניו מתעוות, והלוא דבר הוא: לומר את השם המפורש, לכוון את הלב לקופסת גפרורים, להתלקח כך בלהבה. הוא כואב, הוא דואב, לעתים יטען שהוא אוהב. האם האהוב יכול לשכוח את שמה של אהובתו? אפשר שישכח את הטלפון שלה, ייאחז נואשות בזוויות אפה, יעלה בעשן את מגע אוזניה על כתפו. דברים רבים נוטים להישכח, להיות מושלכים כך, לפח. כבר אינו נצרך לשבת כשהוא רואה את כתובתה. הספסל אל מול הבית שכח את חוס גופו. הוא מסתובב בגפו. אבל את האותיות הנכונות, את החיתוך

המדויק, לעולם לא ישכח. לעולם לא יוכל להכחיש את הקפיצה הקטנה שעושה הלב בעת שהוא שומע שמעה. שפה היא דרך חתחתים: שמות הם דבר כל כך מבלבל לעתים.]

הוא מתנשף אט-אט, מתנשם, נרגע. בטנו בוערת. האלכוהול ששתה לפני הצום, בתוספת זה ששתה עכשיו, מסתובבים בו בבטן כמו שני ילדים אבודים בחיפוש אחר פרצה.

הוא מעווה את פניו, "אני צריך להקיא."

"איפה?" שואל שטיינברג.

"יש כאן שירותים," הוא אומר. "כאן, בפאב."

"אני אעזור לך," אומר שטיינברג. הוא מרים גם את הכוס. נושא את אלישע בגבורה. מטר ועוד מטר. אל תזלזלו בו: לא קל לשאת בדידות של אלפיים שנה על כתף אחת. הם מגיעים לפאב ועוצרים לרגע. אלישע פוקח את עיניו, מביט מה למעלה ומה למטה. מה לפניו ומה לאחור.

"עד כאן גבול שבת," הוא אומר לשטיינברג, "זה בסדר, באמת. אתה לא צריך להיכנס."

"טוב," אומר שטיינברג, "אבל תחזיק חזק. אתה באמת תסתדר?" הוא חושש לרגע. "הנה," דולה מכיסו פיסת נייר, רושם מספר, דוחף לכיס של אלישע, "תתקשר אלי אם אתה הולך לאיבוד או משהו."

"טוב," אומר אלישע. נכנס, מדדה, נאחז בכיסאות, קורס על הרצפה. האשה המבוגרת מתבוננת בו. "אנשים שלא יודעים לשתות," היא אומרת לבן שיחה, "שלא ישתו." חיוך מריר מעווה את פניו: איזה דבר אחר יכולים לעשות אנשים שלא יודעים לשתות. מה אפשר לעשות מלבד לחבק את עצמך היטב. להסתכל על השקיעה. לחכות. תתקשר, אמר שטיינברג, אם אתה הולך לאיבוד, אבל הוא יודע שלא יתקשר.

[איך בכלל יכול להתקשר אדם שאבוד בעולם. מה יגיד? אני לא יודע איפה אני? אני לא יודע מה לעשות? אני לא יודע מה אני צריך?]

מה עושים. מה עושים.

אפשר שאוציא את הראש מהחלון הרכבת, אפשר שאגיד את

האמת: שמו האמתי הוא אלעזר. כאילו שם אמתי עוזר. כאילו יש במה להיאחז בכל העולם המבולבל הזה, בהאנג-אובר, בשבריריות שאוחזת בגוף אחרי האלכוהול, בשיכרון החושים, בכאב הגדול. אנשים נוטים להציע פתרונות, לנסות לסדר את כל הבלגן, ואינם יודעים שהפתרון רק מצביע על כך שיש בעיה. ומי יכול על כל הריק הגדול הזה. אין הדבר תלוי אלא בי, ואני איני יכול. הוא מתקפל על הרצפה באמצע הפאב. כורע על ברכיו. מקיא את מה שנותר מנשמתו. הסועדים מתבוננים בו ברחמים. הברמנית חוששת לנפשה. אולי תקום, היא רוצה להציע, אבל איך יקום. לעזאזל, הוא מטיח את עצמו ברצפה. לעזאזל.

הוא מתכווץ כמו עובר בין הקיר לדלפק. בוכה, מקיא, בוכה, כבר לא יכול עוד.

שמים, הוא בוכה, בקשו עלי רחמים.]

הילה מלמד | קיבלת מה בקשת דוד

קבלת מה בקשת דוד
אנחנו הרשעים לא קמים במשפט
וכבר לא מנסים לעמד
במלה
ולא מחפשים לנו
אות
משמים
לכתוב בה שירי תהלה

אבל סולחים לך דוד
הלילה עם גיטרה קלסית
צהר עושים לתבת התהודה
סוגשל צדיקים בדורותינו
ונוח לנו
במושב לצים דמוי עור מיד שניה
וכוסנו בריפיל רונה
(אל תדאג על הבירה
זה טעם נרכש
כמו שירה)

אז מה אתה אומר דוד
אולי תשוב לג'ם עם נבלים
ותעשה אקורד בנבל
תזמר
קהל מרעים שנאת -
לא נהיה קהל
ולא נריע
רק תשמיע
איזה שיר מזמור כי כבר

קבלת מה בקשת
למה עומד שם בפנה
ומקנא בהוללים דוד

רשימה

להכניס ראש למים לשמע מה הדגים מדברים
 למצא כוכב במדרכה זרוק בין בדלי הסיגריה
 לנער זהב מתוך הנעלים אחרי טיול בחוף
 לקרא רומן בליל קיץ לאור מקרר
 להתחבא בתבת תהודה
 לקטף חרציות משערך
 לגדל ירחים ואבטיחים בגנה
 לרקוד למוזיקה בטעם ירק בהיר
 לפגש את פית השנים בגיל ארבעים בגלידריה
 למצא סוד ברחוב
 להתעורר עיפה אחרי שרצת בשדה תות כל הלילה
 לשכר דירת חדר רחוב ביאליק פנת הרב קוק
 לבלע את כדורה ארץ שלא יכאב לך הראש
 לדרך באור הירח בשביל לבית הקברות
 לטוס לדרום אמריקה על מטוס של ניר
 לאהב את הדלת עד שהיא נפתחת
 לשתל עץ במשרד
 לחבק את המפלצת שבחדר כדי להתחמם
 ללחש לשמש סודות בין ערבים לראות אותה מסמיקה
 להתגלגל על הדשא ולצאת מזה בלך ירקה
 לנסע הצדה במדרגות הנעות
 לצוף באמבטיה
 לפתח גלגל על נגון חסידי
 להצמיד און לשמים ולשמע הד צחוק
 לשפשוף את הידים חזק עד שנדלקת לך אש
 להתקל בעצמך ברחוב ולפל ולגלות
 שהדם במרפק הזה הוא יין

דוד סעדה | מלך אָדום

הַמְעוֹרֵר גְּעוּעִים
הַמְצַמִּיחַ נֶחֱמָה
הַחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה
הַשׁוֹפֵךְ נַפְשׁוֹ
בְּכַתִּיבָה כְּאוֹבָה
מִפְּזוֹ וּמְכַרְכֵּר
מֵרֵב אֶהָבָה
לְאֱלֹהִים,
אֶתְּהַ
עוֹמֵד בְּפֶרֶץ
בְּלִי לַחֲשַׁשׁ
אֵיךְ יִתְלַחֲשׁוּ
עַל הַמֶּלֶךְ

אֶתְּהַ הַמְנַגֵּן
לְעֵת עֶצֶב,
מִתְבּוֹנֵן
בְּאִשָּׁה לְעֵת עֶרֶב,
הַנוֹפֵל לְתַהוֹמוֹת
יְרוּשָׁלַיִם
בְּאֶדְמוֹנִיּוֹת חוֹשְׁנֵי
מִקְּוֵי מִגְדָּלִים
נוֹפְלִים
שְׂבוּכִים לְאֱלֹהִים
מִתַּחַת לְשִׁמְיָהּ
בְּלִילָה בְּמִטָּה

כָּלֵךְ
כְּנוֹרוֹת וְתַלְתָּלִים
אֲבָנִים קִטְנוֹת
מִפּוֹרְרוֹת עֲנָקִים
שְׂמִכִים
אוֹתֵי מִתַּחַת
לְחִגּוֹרֵת הַלֵּב

זוֹרְעִים בִּי
נְפִלוֹת חֲדָשׁוֹת
שְׁלֵא יִדְעָתִי
עַל קִיּוּמִן

וְאֲנִי כְּבֹר לֹא יֵרָא לְטִיִּל
בְּגֵאוֹת הַצְּלָמוֹת
שֶׁל יְלֻדוֹתֵי הַמְּבִישֵׁת
תַּחֲבֹשֶׁת עַל עֵין אַחַת,
קוֹרָא בְּפִזְלָה
טְעָמִים בְּתוֹרָה,
נֶס עַל נְפִשִׁי
מֵאוֹיְבֵי
לִפְרֹט עַל גִּטְרָה
מִסְבִּיב לְמִדּוֹרָה,
לְדַבֵּר
אֶת נְפִשִׁי בְּשִׁירָה

דוד סעדה | שיחת חרשים

הכל בסדר
ברוך השם
את שואלת
אני עונה

אני והמחשבות שלי
מסתדרים מצין
הן מואילות לנוח
פעם בכמה זמן

עכשו את שואלת
מה נשמע?
ואני מקוה שתשמעי
קצת יותר
מאשר
הכל בסדר

אז מה נשמע?
מה את באמת שומעת?
תשאלי אותי עוד שאלה
גם עליה אענה בכלליות
בהתחמקות
זה לא שאין בי כנות
אני עונה לך ברצינות

תשאלי אותי עוד שאלה
האם את רואה
אותי בתשובה?
האם טרחת לחפש?

ובכל תשובה
שאני עונה
אני מתענה
שוב ושוב

מְשִׁיב,
מִתְעַנֶּה
שׁוֹבֵי אֵלַי

וְאֵת
כָּבֶר לֹא שׁוֹמֵעַת
עַד שְׁאֲנִי
כָּבֶר לֹא עוֹנֶה

עידן קדם | איש עתי

כחוס היום.

השמש שלטה בשמים, משלחת את קרניה הצורבות לחרוך בפראות את הארץ העזה שעליה הילך. האדמה החרבה שמתחת לרגליו להטה. צדק היה עם קוראי השמות כשכינוה ארץ גזרה, גזורה ומשוננת הייתה. מצוקי סלע תלולים חתכו משני צדדי השביל שעליו צעד, ואבנים קטנות, חדות כצור, פצעו את כפות רגליו על אף סנדלי העור שנעל. הזיעה ניגרה במורד גבו הרחב, מכתימה את בגדי העור המלוכלכים שלבש. הזיעה נטפה ממצחו, צרבה את עיניו דרך גבות שחורות ועבותות ונבלעה בזקנו הסבוך.

הם ישבו סביב למדורה, ביער האורנים המשקיף על הדרך העולה לירושלים. מטונפים ופרועי בגדים דנו על גובה ה"מס" שיגבו מהשיירה הבאה שעליה יוכלו להפיל את אימתם.

אל תחוס האוהלים נכנס הזקיף, מוביל שליח רועד לפני חוד חרבו השלופה. השודד האוחזו בחרב פנה אליו: "המפקד, דבר לו אליך", אמר בלעג גלוי.

צחוק זדוני ועמום נשמע מחבורת השודדים. "דָּבֵר", הוא נעץ בנער מבט אימתני מתוך זוג עיניים ירוקות.

"ש-ש-שליח יהוצדק הכהן אנוכי, גמגם הנער, רצונו... בקשתו... עליך לראות פניו במקדש."

המילים היכו בו כמכת אלה. הגברים המיוזעים, שישבו מפוזרים בינות לעצים, החלו לצחוק צחוק קולני וגס. הוא העביר את עיניו בזעם, מחניק את הצחוק. "אמור ליכהן הגדול שלך", סינן את התואר בגועל מביין שיניים חשוקות, "שאראה פניו בעוד יומיים."

שמלת דממה מתוחה וכבדה נפרשה על חבורת השודדים. הנער החל לרוץ, מתרחק ממעגל האור. הוא דיבר אל השקט, ממלא כל מילה בעוצמה מאיימת. "השואל על הליכתי לירושלים, יומת." כל גופו כאב, הזיעה הנודפת גולה מגופו את מעט המים שנותרו בו. שדה הראייה שלו החל להיטשטש בשוליו, אך הוא מיקד את מבטו במרחק, ממשיך לצעוד. באופק הופיעה סוכה מוקפת ביריעות בד לבנות שכפות דקלים פרושות מעליה. כשהגיע, יצא אליו איש לבוש בבגדי פשתן רחבים. התנהגותו המנומסת של האיש הלבוש בפשתן הלבן לא הצליחה להסתיר את היראה שחש מפניו. האיש המיוזע סירב להצעתו לנוח ודחה את המים והפירות שהוגשו לו.

"אני ממשיך", הוא נהם בזעף, "לבד". הניסיונות המנומסים להציע לויוויו רק עד הסוכה הבאה נמוגו למראה הזעם שניבט אליו מהעיניים הירוקות, העזות.

הוא נכנס לחדר מפואר, מרוצף באבני שיש צורי ממורקות. כלי הכסף מלאי הפרות שהונחו על שולחן העץ הכבד בהקו באור הנרות הרבים שנצצו בחדר. הוא צעד פנימה והביט בעיניו הכחולות של האיש, שבעבר היה לו כאח, ושאותו לא ראה תריסר שנים. "השנים היטיבו עמך, יהוצדק, הכהן הגדול", אמר, לעג גלוי נוטף ממילותיו. "כשנפרדנו, טרם היה זקנך לבן ומסורק, לא היית לבוש בבגדי הפאר האלה ומוקף בכל העושר." הוא החווה בידו על הקירות. "זוכר אתה? היינו רק אני ואתה, שני פרחי כהונה יתומים, רצים ברחובות העיר העליונה ומהפכים את הדוכנים במרוצתנו. אז, טרם היו לך כל הכסף וה..."

הכהן הגדול, מי שהיה חברו לבלואי הסחבות ועתה היה לבוש בגדי מלכות, קטע אותו בחדות ובקול רם. "הס!" הוא אמר, בתקיפות ובסמכות שחברו מילדות לא הכיר. "לא לשמוע את דברי הבלך קראתיך. להצטוות באת."

בידיו אחז את החבל שאליו נקשר השעיר. מדי כמה רגעים היה השעיר נעצר או סוטה לצדדים, ורק משיכה עזה הייתה מכריחה אותו להמשיך ולצעוד הלאה; כאילו יודע היה להיכן מוליכים אותו. תדהמה הופיעה על פניו של האיש הגס. לא מורגל היה בדיבור כזה. אך בטרם יוכל להגיב, המשיך הכהן לדבר. "שליחי תהיה. שליחי ושליח העם הזה, שאתה בז לו והוא ירא ממך. כפרתו של כל העם הזה תבוא על ירך, ואתה תבוא גם כפרתך."

המבט שבעיניים הכחולות, כחולות כרקיע בטירתו, התרכך. הכהן הגדול מאחיו הרים את מגילת הקלף שהייתה מונחת על שולחנו וקרא ממנה באטיות, מדגיש כל מילה: "והמשלח את השעיר לעזאזל, יכבס בגדיו, ורחץ את בשרו במים, ואחרי כן יבוא אל המחנה..." מבטיהם של שני האנשים הצטלבו, עיני ספיר כחולות כים השתלבו והסתבכו בעיניים ירוקות שהסתתרו תחת סבך שחור פרוע. הכהן חזר ולחש: "...ואחרי כן יבוא אל המחנה."

השמש היכתה ככבשן. האדמה הסלעית, הלוהטת, נדמתה כמלעיגה לו, מתריסה בו לעצור ולנוח. כלום חב הוא דבר לאנשי ירושלים, אלה שנידו אותו? אלו שיראו ממנו? וכי מה לו ולהם? הוא דחק בעצמו להמשיך, גורר רגל אחר רגל אל עבר הסוכה שהופיעה הרחק, הסוכה האחרונה שיפגוש בדרכו אל העזאזל. כזיכרון רחוק החל לעלות בו קולו של יהוצדק, מזכיר לו מדוע הוא כאן. הוא

עיוות את פניו בבזז כלפי מחשבת התמימות שעלתה בו. כפרה?
 אותה אמונת ילדים שלפיה האל ימחל על כל עוונותיהם – מה
 לו ולה? מה לו ולשאלה אם יתכפר להם? וכי הוא מאמין שלפתע
 ימחל לו האל, אותו האל אשר מזה ימים רבים חדל לעבוד?

מתוך גרונו היבש הוא דיבר, משכנע את עצמו. "אין לי ולא להי
 אלו כלום. מחילת עונשתי בבית הדין, זוהי כוונת יהוצדק בדבריו.
 זוהי מטרתני." הוא חזר על משפט זה מביין שפתיו הסדוקות, ממשיך
 לצעוד ולגרור את השעיר הנאבק מאחור.

העיר ירושלים נדמית כבית אבלים. אין נשמע קול דיבור רם,
 אך דיבורים מהוסים ממלאים את חלל האוויר. אנשי העיר כולם
 לבושים לבן, ממלאים את כיכר המלך, עומדים ומביטים בזיו הסלע
 שאליו קשורה לשון השני, זוהרת באיום. צבעה האדום הבוהק לועג
 להם, מזכיר להם את פשעיהם וחסאותם. המוני האנשים מלחשים
 בחרדה בינם לבין עצמם, דנים בפושע, האיש אשר נמאס לפני העם
 והאל, ואשר נבחר על ידי הכהן הגדול להשתלח ולכפר עליהם.
 הכהן עומד על הבמה הגדולה שנבנתה לצד הסלע, וידו נחה על
 פיסת הצמר שצבעה כדם. עבודתו הסתיימה מזה זמן רב. הוא
 מביט בעם ובלשון הצמר חליפות, ועיניו הכחולות לא מסגירות
 את המתחולל בנפשו.

הוא הותיר את הסוכה האחרונה מאחור. חש הוא כי מאז שיצא
 מתחום בני אדם, החל השעיר להיאבק ביתר שאת, נועץ את
 טלפיו באדמת המדבר, קורא תיגר על שליחותו. כתפיו כבדות
 וגבו שפוף, כאילו הוא, ולא השעיר, נושא את עוונות העם. לפתע,
 כעשרים אמה לפניו, נגלה לעיניו סופו של השביל. הוא התקדם אל
 שפת התהום, מבטו נודד על פני הסלעים החדים מתחתיו, כאשר
 משיכה עזה בחבל הפילה אותו לארץ. רגלו התעקמה והוא צעק
 בכאב, נופל על אדמת המדבר המלהטת. החבל נשמט מביין ידיו
 ועיניו הביטו בעיני השעיר העומד מולו. אש אדומה הייתה מרצדת
 בהן, ודומה היה לו כי השטן מסתכל בו מתוך עיניים אלה ומלעיג
 בו. חוס המדבר היכה בראשו, והוא החל לשמוע את קול השעיר
 בראשו. "כשלת. לא יזכה עמך למחילה. חוזר אני עתה אל העיר
 והמקדש, למען יראו וידעו כי לא נתכפר להם וכי מלאי עוון הם."
 הזיעה המלוחה צרבה את עיניו וזלגה לזקנו. השעיר הפנה אליו את
 גבו, יודע כי האיש המותש והפצוע לא יוכל לו. ייאוש מילא את
 לבו. הדרך לשוב נחסמה.

בזעקת כאב איומה זינק האיש הגס והמלוכלך. הוא שאג והסתער
 כלִיש על טרפו. הוא אחז בשעיר ומשך אותו בכוח התנופה אל

מעבר לצוק, גורר עמו את עוונות אנשיו אל העזאזל – מקום אשר לא יזכרו עוד.

לא הגיעו לחצי ההר עד שנעשו איברים-איברים, ואין מבדיל בין איברי החיה והאדם.

כחוס היום.

הקהל דחוף וצפוף, מבלי נשימה. רוח רעה מבעתת, ראשי האנשים בכיכר המלך מורכנים בתבוסה וביגון. לפתע נשמעת צעקה חטופה.

בדפיקת לב אחת, עיני כל העומדים מתמקדות בבמה הגדולה, שם כרוכה סביב הסלע לשון צמר צחה כשלג. כנחשול אדיר פורצות

זעקות הצהלה וממלאות את הכיכר, ילדים נעטפים בחיבוק אבות, ורעים טופחים איש על שכם חברו.

יד בשרוול מפואר מלטפת בעדינות לשון צמר זכה. דמעות זולגות מתוך עיניים כחולות ככסא הכבוד ונבלעות בזקן לבן.

יהודית סרברין, לא פה ולא שם, 2015, פורצלן, מונוטייפ על נייר, זרד.
הוצג בתערוכה: "תחושת חלל, תחושת מקום". צילום: יח"צ

יובל גלעד

*

בְּשֶׁבֶת בְּבִקְרָה
בְּטִילַת אֲרָמוֹן הַנְּצִיב
שָׂרֵב מִסְמָא
מִבְּהִיר כְּמָה אֲרֻצֵי וְרִיק
קִיּוֹם חִלּוּנֵי
מוֹל נוֹף בּוֹעֵר אֲמוּנָה
יְרוּשָׁלַיִם מְדַרְדֶּרֶת
סְלֻעֵי אוֹר אֲדוּק
עַל מִי שְׂאֵינוֹ מֵאֲמִין
תְּפִלַּת כְּלוֹם
לִיפֵי יְרוּשָׁלַיִם
הִיא כָּל מָה שְׂאֵנִי מְסַגֵּל לוֹ
מֵאֲמִין בִּיפֵי בְרִיאָה
אֲכַל לֹא בְּבוֹרָא
אָדָם הוֹפֵךְ קֹדֶשׁ
לְחוֹל מְכַסֶּה בְּנֵי אָדָם
בְּעֵלֵי אֲמוּנָה זָרָה
בְּשֶׁבֶת בְּבִקְרָה הַכֹּל רִיק
כְּאֲרוֹן קֹדֶשׁ בְּלֵי סֵפֶר תּוֹרָה
בִּירוּשָׁלַיִם
תַּחַת הָאוֹר הַנּוֹרָא
קִיּוּמֵי הַחִלּוּנֵי יָבֵשׁ
כְּמַדְבַּר יְהוּדָה

*

בְּכַנְסִית הַלֶּחֶם וְהַדָּגִים
אֲחֵרֵי חֲצוֹת
יְהוּדֵי דְלוּק עֵינִים
שֶׁפֶךְ נִפְטָט וְהֵצִית
אֵשׁ בְּשֵׁם שָׁמַיִם
יְהוּדֵיִים מִקְצֵה אֶל קְצֵה
כְּנִסְיָה בּוֹעֶרֶת
עַל סֵף כְּנַרְת צְנוּעָה
מְבִנָּה צְלוּב לְאוֹר
אָדָם עוֹ בּוֹהֵק
עַל פִּי מִצּוֹת רַב כְּלִשְׁהוּ
סוֹחֵר בְּנִצְח מְשִׁיחִי
בְּמִקּוֹם בְּדַמְמַת שִׁיחִים
בֵּין סְלַעֵי הַכֶּתֶל
הַכְּנִסְיּוֹת עַל-שֵׁפֶת הַכְּנַרְת
צְנוּעוֹת כְּמוֹ פְּרוּכּוֹת
בְּבִתֵּי-כְּנִסְת עֵנִים
בְּכַנְסִית הַלֶּחֶם וְהַדָּגִים
אֵשׁ דָּת הַשְּׁתוּלָּה
מוֹל עֵינֵי דָגִים מְבַעֲתִים
בְּאִקְוֵרִיּוֹם בְּרַחֲבָה
לֵיד כְּנַרְת בּוֹעֶרֶת
יִפִּי גַם בְּלִילָה

לילך שראג, אליהו, אליהו, 2012–2015, ווידאו. הוצג בתערוכה "הקו הרק".
צילום: לילך שראג

*

בֵּית חוֹלִים טְהוֹר
מִצְחַנַּת הַצְּלָחָה
מִבְּטִים עֵירָמִים
מִחֲפָשִׁים רִגַע עֵץ
בְּמִבְּטֵי מְבַקְרִים
כָּאֵב מְבַטֵּל
אֶת הַמְּפָרִיד
בֵּין בְּנֵי אָדָם

דביר שרעבי | שפת הסימנים

התיישבתי שוב על הכיסא הגבוה שצמוד לבר, הראש שלי קצת מסוחרר מהסיגריה שעישנתי מול הכביש הצפוף. אני מבקשת כוס מים קרים מהברמנית. מיילס דיוויס שורק בחצוצרה. המקום כמעט ריק: שתי ברמניות, שלושה זוגות, ארבע חברות ואני. האדם היחיד שמצוּעף עם עצמו. לבד. רחוקה מהתגודדות. שתיתי מכוס המים. חס לי בגוף. השפתיים לחות. האוויר בפאב עומד כמו פסל. קרוב לשלושים וחמש מעלות. אני שונאת את הקיץ. הימים הלוהטים האלה, הזעם, המחנק של האוויר בתל אביב, עשן האוטובוסים שחודר עמוק לריאות והלחות הכבדה שנצמדת לגוף. לא ניתן לברוח מזה.

אני מסתכלת בשעון, קרוב לעשר וחצי בלילה. הזמן צעיר. אני מבקשת כוס בירה שלישית מהברמנית. שתיתי בשלוק אחד רבע מכוס הבירה. פתאום היה לי ערפול לא ברור. סחרחורת גדולה. עצמתי עיניים ודימיתי את עצמי בתוך סליל שחור וארוך שלא נגמר. קול צחוק עורר אותי. קמתי לשירותים.

הסתכלתי על עצמי במראה המלוכלכת: אין לי תכשיטים, אין לי איפור, פניי נקיים ושלוים כשל איש מת, מבטי משועמם וציני, אדיש וקפוא, העיניים שלי אדומות וחלולות כמו תהום. אני פרצוף יפה, ותו לא. שיניים מסודרות, שיער גלי וארוך. עור חלק. אבל מתחת לשכבות הבשר אני סערה איומה בים זועף. קיללתי בזעם פתאומי תוך כשאני מרטיבה את הפנים במים. לאחר מכן ניגבתי את עצמי בנייר טואלט.

הייתי צריכה להישאר בבית ולישון, הרהרתי לעצמי ביציאה מהשירותים. בחילה עלתה לי בגרון. שתיתי שוב מים. הבהוב של אורות. צליל טלפון מציק. דיבורים על פוליטיקה. חס לי בגוף. אני רוצה שקט. הנחתי את הידיים על השולחן והרגשתי בעייפות. אני צריכה אהבה חזקה. ליתר דיוק, זקוקה. ממש. חשבת שאמצא את עצמי בתל אביב ומסתבר שכאן קל יותר להיעלם. משהו בפנימיות של הנפש מתקשה כאן כמו גזר. תנועת האנשים ברחובות, כאבי הראש מהחום, הסחרחורות מהלחות, התסכול מחוסר ההצלחה, הפיטורים מהעבודה והבדידות העמוקה כמו אוקיינוס.

הברמנית החלה לנגב את השולחן בסמרטוט לח, אף על פי שהיד דקה כנוצת עוף תנועותיה זריזות לאורך ולרוחב השולחן. היא משאירה סימנים של רטיבות. אחר כך לקחה מגבת וייבשה את הכול. בהשתקפות האור העמום השולחן נראה נקי יותר.

הדלת נטרקה בי.

גבר גבוה וכפוף עם תיק גב נכנס אל הפאב בצעדים מהירים. הוא התיישב כמה כיסאות ממני, הניח את התיק על הרצפה ושתק. הוא ביקש מהברמנית כוס ערק עם עלי נענע ולימון. אף על פי שלא היה יפה בעיניי, היה בו מן החן: בהיר עור, שדוף נורא, שיער פרוע, מזוקן, אף ארוך ועיניים חומות שחודרות יהלומים. הוא הסתכל בי, ואני שלחתי יד של שלום באוויר וחייכתי קלות. רטט היה לי בלב. הרגשתי שהוא מובך ממני. מרגישים שהוא זר. לא שייך לשום דבר. הוא הרים יד אדישה וקרה, לאחר מכן השעין את סנטרו על ידיו ונראה עייף ומובס.

כשראיתי שעל כף היד השמאלית כתובות שורות ארוכות של מילים בעט נובע, התעניינתי ושאלתי: "אתה כותב שירים?"
 "לא. למה את חושבת?" דיבר בחשש כאדם שנחשף סודו.
 "על היד שלך ראיתי שורות של מילים," השבתי.
 "הבנתי," ענה ביובש ובחוסר התלהבות.
 "אתה מחכה למישהו?"
 "לא."
 "מה שמך?"

"איתמר," אמר כשהוא מביע פליאה ממני ופותח עיניים בבהלה.
 "מה אתה עושה בחיים?" המשכתי לחקור.
 "בעיקר חושב. לפעמים צובע בתים, זה מכניס לי קצת כסף לכיס."
 אמר, ומיד שתק ושתה מהערק. הוא השתעל בכבדות.
 הרגשתי שאין לו סבלנות אליי ושהוא רוצה להיות לבד. להתבונן בעצמו. להמשיך לחשוב. לשקוע ברפש הנפש. הפנים שלו עצובות כל כך. מרוקנות מחיים. זקנות כמו לפני המוות.

לאחר שסיים להשתעל, הוא הרים את התיק, הוציא משם ספר ישן, פתח וקרא. מאמץ את העיניים בחשכה, מתקרב אל הדפים קרוב-קרוב, במנגינה מדבר אותיות ומעיף באוויר. הלחן היה מוכר לי ממקום ישן. ניסיתי להיזכר. מאמצת את המחשבה. מרכזת את

השכל. דולה קולות מן העבר. לא רציתי להפריע לו בשאלה, הקשבתי למילים מבעד לרעש הריק של האנשים האחרים בפאב. הוא דיבר במלמול: "אין שוחטין את הפסח על היחיד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר."

והנה נזכרתי כי בימי הנערות, ברחובות ירושלים הכבדים ממים בימי החורף הקשים, נאלצתי לעבור מהר-מהר בשכונת מאה שערים כדי לקצר את הדרך הביתה. ובין בהלת הרעמים הייתי שומעת מן התריסים הצרים את הניגון הזה, ניגון קולם של לומדי תורה. ואהבתי את הלחן של הגלות: שפת הארמית מעורבבת עם האידיש. והייתי רוצה להציץ מבעד אחד החלונות, להקשיב כל הלילה ולשקוע בסערת הידיים של הבחורים. אבל הגברים שם נעצו בי עיניים רעות אז הייתי בורחת.

יש טהרה בניגון הזה, משהו מגן עדן. רציתי שרק יקרא כל הלילה ואני אשקע בזיכרונות של נחמה. אבל הוא הרים את העיניים מהספר, אחז את ראשו בידים ונשף אוויר מלוא ריאותיו. לאחר מכן שתה ערק והשפיל מבט נואש אל השולחן.

"הכול בסדר?" התעניינתי וקיוויתי שידבר אתי, שלא כמקודם.

"כן, אני בסדר, תודה. קצת עייף."

"מה אתה קורא שם?" שאלתי.

"משניות. מסכת פסחים. עוד מעט חג."

"אתה לומד תורה?"

"כן, משתדל. לפעמים יותר לפעמים פחות. אבל לומד."

"אתה יכול להסביר לי?" ביקשתי.

הוא צחק במרירות ואמר: "בואי, תתקרבי אל הספר. המילים מאירות את המחשבות."

שתיתי מכוס הבירה, קמתי מהכיסא והתיישבתי לידו.

הוא קרא שוב את המשנה תוך שהוא מצביע על המילים ואמר: "בפסח יש מצווה להקריב קרבן ככתוב בתורה, 'וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינּוֹ הֵצִיל'. כלומר, זה שהאל במכת בכורות פסח, או במילים אחרות – קפץ מעל הבתים של העברים, לזכר זה מקריבים קרבן. עכשיו יש דינים להקרבת הקרבן. במשנה הזו ישנה מחלוקת בין רבי יהודה לרבי יוסי – האם לאדם יחידי מותר לשחוט את הפסח; רבי יהודה אוסר, ורבי יוסי מתיר." הוא דיבר בשטף, במהירות,

בחדות, בהתלהבות, כמו היה בעולם אחר, בשונה מהאדם שישב זנוח, נטול טעם, מיואש וטרוד.

"למה רבי יהודה אוסר ורבי יוסי מתיר?" שאלתי אותו.

"מה את חושבת?"

"אני עייפה מכדי לחשוב," אמרתי בגיחוך. הוא לא צחק. שתה שוב

ושוב מהערק בקמצנות ושתק. "אולי כי הוא לבד," שיערתי.

"נכון מאוד," אמר כמעט בצעקה. "יש דיון במעמד היחיד, כלומר

האדם הבודד במערכת הקרבן המשפחתית. אף על פי שכל אדם

מחויב בקרבן, כתוב בתורה – 'לֹא תֹכֵל לְזַבֵּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד',

מכאן לומד רבי יהודה שאסור ליחיד להקריב קרבן. לעומת זאת,

רבי יוסי לומד אחרת את הפסוק, והדברים ארוכים." הוא נאנת.

"לא הבנתי, מה קורה בסוף?" הייתי מבולבלת מהלהט, מצוירי

המילים באוויר, מהאגודל שעולה ויורד בתנועות מעגליות. לא

הבנתי על מה הוא דיבר, אבל הייתי מהופנטת. הוא כישף את

החלל. עיסה את המציאות לקונכייה צרה. ואיך לעזאזל הוא יודע

את כל הדברים האלה. אין לו בכלל כיפה על הראש. "אז – אסור

ליחיד או מותר ליחיד?" שאלתי שוב בתהייה.

"יש עומק. גברתי, יש עומק. להלכה נפסק שהקרבן מותרת

ליחיד בדיעבד, רק אם הוא יכול לאכול את כולו. לכתחילה היחיד

לא מקריב."

הייתי מובכת. צחקתי.

"למה את צוחקת?" שאל.

"קראת לי גברתי. אף פעם לא קראו לי ככה," השבתי. "קוראים לי

אסתר, נעים מאוד."

הוא צחק. "כן, אני אוהב את המילה 'גברתי'. סליחה."

"לא, זה בסדר," אמרתי. "בכל מקרה, איך נסגר העניין הזה?"

"אני חושב שהמשנה הזאת מדברת בשפת הסימנים. כלומר, היא

מרמזת על מהות הבדידות. אני אסביר לך: בדיעבד מותר ליחיד

להקריב קרבן, אבל רק אם הוא יכול להכיל את המעמסה הגדולה

הזאת. כלומר, לאכול את כל הקרבן. ובדידות היא אשכרה קרבן,

ומעמסה גדולה מאוד. אבל לכתחילה, עדיף ליחיד להתכנס אל

חבורה. ליתר דיוק, עדיף ליחיד שימצא לעצמו אשה, ככתוב

בתורה: 'לֹא טוֹב הֵיטָוּת הָאָדָם לְבָדוֹ, אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּגִדְדוֹ'. "אמר,

שתק, סגר את הספר ועצם עיניים. "כן, שימצא לעצמו אשה," לחש.

בעוד אני מהרהרת בדברים. דשה את המילים. חושבת עליי. הוא

התנשף קלות, קם מהכיסא, לקח את הספר והכניס לתיק. אחר כך שילם והלך ממני בלי לומר דבר.

הדלת שוב נטרקה בי.

מזר נאפל

סיון הר-שפי

*

ויש אינסוף
והוא רחב כחבוק
ויש נקדה
והיא כנוסה כעבר.
ואינסוף הולך ומתפשט הולך ומתפשט באדוותיו
ונקדה היא מבצר
ללא שער.
ואינסוף הוא געיה ממשכת
ונקדה היא יפחה אחת.
ואינסוף הוא פזרן מתפזר, שוכח עצמו לדעת
אינסוף שומט ומותר, בידיים פתוחות לרוחה
ונקדה היא אגרוף קמוץ ואוחז
בכל כח.
ואינסוף הוא הכל ולא-כלום
ונקדה היא לא-כלום והכל.
וכשנקדה פועמת באינסוף כמו לב
וכשאינסוף עוטף לנקדה כמו רחם
כשנקדה כואבת באינסוף כמו סוף
כשאינסוף כואב לנקדה כמו מעבר - - -
אז מתמלא הבי"ת של בראשית -
נקדה שחרה כלבנה,
דגש מאיר,
וגלגל עינים
כמו גלגל שנים זעיר שבזעירים
מתחיל להניע
את כל העולמות

מתוך: "צדפים" (קובץ בכתובים)

שם

פתחה ואמרה: שהיו טועים באשה אחת שהיא אני. והיו שואלים ומשיחים עמה כביכול היא אני. שאותה אשה הייתה שמי, אך לא הייתה אני. והייתה שונה מאוד בלבושה ובמראה ובכל מהותה ממני. שהייתה צנועה והדורה ושמורה, בכל הליכותיה. ואני שוכבת למרגלותיה בשולי הדרך כצל שלה, לבושי קל ודל. היא זקנה וכבודה ואני צעירה ונקלית. היא בין חברותיה, ואני לבדי. ובאו מהיכל שרה לבקשני בשמי. ומצאוה שהיא שמי, ועמדו וענו בה כביכול עמי הם משיחים. ואמרו לה את שכתבת אותו שיר? שהיה שיר כיסופים לבית שחרב, חתום בשמי. וביקשו לתת לה ברכה השלוחה לי. קמתי ואמרתי, לא כי אני. והביטו בי ובלבושי והייתה שאלה. ואני נבעתי וקמתי והלכתי משם, לבושי שמלה של כיסופא, והרמתי שוליה שהיתה כסופה כראי, ולא יכולתי לראות בה פניי. והייתי שואלת לעוברי דרכים מה רואים בראי זה שאני לובשת, ואמרו לי, רואים אנו בך, שאת אוכלת אש. והבנתי מזה, שהם רואים מראות פנימיים שלי, עין לא ראתה זולתי עד כה. והסוף היה, שידעו בי בְּכֹתִי, ונתנו לי ברכת שרה אמנו, והייתה שמחה גדולה.

עפר

פעם אחת לכודה הייתי בכת של אחרות, מקום שאין אדם רשאי לצאת משם בשום אופן. וניסיתי כוחי להימלט וראיתי שלא יעלה בידי. וידעתי שאם אשאר, ילך כוח זיכרוני ומחשבתי וידעך, עד כי אשכח מי אני, לפני מי אני, מאין באתי ולאן אני הולכת. שזה כוחו של אותו מקום וכוחה של אותה כת, למעט את אור הנר. וכעת שאני עמכם ואורי חי ועולה, אינני זוכרת כל אותן רעות וחולות שעברו עלי שם, שזה כוח מקום החיים והטוב, מקום הקדושה – להגביר אור הנר עד כי נסתר בו וכמו נעלם מפניו שְׁחֹר הפתיל. אך איך השתחררתי מאסוריי ושבתי מְהֵרָם לְהִקָּא, יודעת אני ואספר לכם. שהפכתי עצמי לעפר הארץ, עפר ממש, ולא הייתי אלא ערמת עפר קטנה מאוד. ומי שמוציא העפר בכל יום ולוקחו לעבודת בניין, בא בכליו ולקחני, שהרי לא הייתי אלא עפר. ונשאני בכפו ושפכני אל בור גדול של בניין חוץ לאותו מקום. ונמצאתי בת-חורין.

שפי רוזנצוויג | ירושלים מדברות

דרור חוזר חולמני מיום עבודה בנאלי על גבול המשמים, הוא מאבטח באחד החניונים שבעמק רפאים. בינו לבין עצמו הוא מבטיח כבר ימים רבים שזו עבודה זמנית.

המחשבות שלו משוטטות בין המינוס הענק שהוא הולך לחפור לעצמו בקניית טבעת האירוסין לעינב, לבין הדואר הרשום שמחכה לו שבוע בסניף העמוס שבמרכז העיר, וגם אל התמונה של החוויאי הענקי והמת שתקועה לו בראש מאז יום שישי האחרון, שאחיו תמיר הוריד בטעות ביריית תחביב בחצר שבמושב. איך הורגים בריאה כזו יפה ועצומה בטעות, איך?

מדי פעם מונית צופרת ומזהירה את הליכתו החולמנית על שפת המדרכה, פעמים על שפת הכביש עצמו. דרור עיף אך כוסף לראות את ארוסתו הטרייה. השגרה המפרכת מאפילה מעט על הגעגוע, גם ה"פערים", כפי שעינב קוראת לאי-ההסכמות שלהם, לאחרונה מעיבים על השמחה הפשוטה, אבל עיניו מתאמצות לדמות לאורך הירידה ברחוב חרל"פ את הבית הקטן והנאמן שהוא ועינב יקימו תכף ממש, הוא מנסה לתפור בעיני רוחו וילונות חמימים שיתאמו את אווירת נחלאות, אך לשווא; ראשו המדמם של החוויאי מבצבץ גם כשהוא חוצה את רחוב עזה השוקק-יחסית ומדדה אל עומקה של שכונת רחביה הנרדמת.

דרור יודע שעינב והוא עשויים מאותו חומר, שהם מדברים בלי מילים, ששניהם יודעים על עיקר וטפל, אז מה זה ה"פערים" שהיא מדברת עליהם לאחרונה? בכלל, הוא מרגיש שהם פחות מצליחים לדבר, ומאז שאמא שלו זרקה לה הערה על הלבוש, היא מעט מרוחקת. גם לאבא של עינב יש מה לומר על דרור ועל זה שהוא בחור בן עשרים וחמש שעוד לא למד שום דבר. אבל דרור אוהב אותו וסולח על העלבונות. הוא בסך הכול רוצה להרגיש את מה שהיה בתחילת הקשר, את האור השלם בעיניים של עינב, בלי מילים כאלה כמו "פערים", זה מזכיר לו עורף או פרעה כשעינב משתמשת במונח הזה תכופות.

ופתאום, מעל עמק המצלבה, ברחוב בנימין מטודלה לקראת המפגש עם רחוב רמב"ן, הוא מיטיב את אוזניו. כן-כן, הוא דווקא מאמין למה שהוא שומע, ירושלים של מעלה משוחחת עם ירושלים של מטה, שיחה שאינה חרישית. הוא בטוח שכל הרחוב שומע. ירושלים של מעלה פותחת בנימה חגיגית אך רשמית מאוד: "בנוגע

לבקשה החוזרת ונשנית שלך לאיחוד, אני רוצה שתדעי, את חייבת להיות גלויה הרבה יותר. כתוב שאין לך קץ מגולה מזה, אבל את עסוקה להחביא מסרים ופתקים באבנים, בחגווי סלע, את לא מספיק בהירה, אנשים רבים מנכסים אותך לעצמם, את מבינה? תראי, מדובר עכשיו בחלון הזדמנויות, הראיני את מראייך השמיעיני את קולך. הסודות יגמרו אותנו בסוף, הלחש-בחש הזה, כל אחד בטוח שהוא המשיח, את מבינה לאן אני חותרת?! אצלנו למעלה רוצים אותך לא ביישנית, כזו שאומרת מה היא רוצה, עומדת על שלה, מייצגת את הבוכים על חורבנה אבל מצד שני עם מנעד קולות רחב יותר."

דרור שומע מפורשות את נשימתה הכבדה של ירושלים של מטה. היא מעט נבוכה, מכחכחת בקול סדוק ומתעשתת: "תראי, את האמת שלך הענקית הזאת, המתפרטת לאלו ואלו דברי אלוקים חיים, קשה להסביר פה. מה שאצלך משלים, כאן הוא סותר. אם אני אצעק ואגלה את הסודות, אנשים ילכו פה כמו משוגעים, מסונוורים מהאור המגוון הזה. אני צריכה שתלמדי אותי את השפה, את מבינה למה אני מתכוונת? דיברה תורה בלשון בני אדם. את גם ככה תופסת גובה לאחרונה, בתכלס זאת את שמתרחקת, זורקת פצצות ואז נעלמת, אני מוגבלת, אני צריכה אותך יותר יוצאת לקראתי, פחות קשה להשגה... האנשים נבוכים ובצדק." היא מפליטה אנחת רווחה על כך שהצליחה לומר את זה. דרור שומע את ירושלים של מעלה עוד חושבת איך להגיב לטענות, היא לא מתפתה לוויכוח מתנצת. היא שולפת בקצרה: "אז מחר תהיי מוכנה בצומת הבנקים, אבוא עם ארגז כלים ומונחים, אבוא עם שמלה לבנה, כובע צבעוני בשלל צבעי הקשת ומזוודה שחורה. תזהי אותי, תצאי לקראתי." ככה, והן מתנדפות להן.

דרור צובט את עצמו, הוא יודע שהוא לא הווה ולא לקח כדורים ולא קיבל מורפיום זה עתה, ואף לא אכל פטריות הזיה ולא עישן שום דבר מחוץ לחוק, הוא יודע שהיה עד לשיח אמתיו וכן. אבל איך הוא מספר את זה עכשיו לעינב? הוא חייב לקחת אותה מחר לצומת הבנקים ולהמתין לדיבור הבא, להשמיע לעינב את הדבר המטורף הזה, חייב.

המחשבות על המינוס והדואר הרשום והתמונה של החוויאי משום מה עוד תקועות בראשו, השיחה המטלטלת לא הצליחה להטיס אותן במדרון אל ים המלח. ומה יהיה עכשיו עם עינב כשהוא יספר לה, רק שלא תדבר שוב על הפערים ועל מה שצריך לדבר עליו ולהניח על השולחן (גם את הדיבורים על השולחן הוא פחות

מחבב), שלא ישכח מה אמרה ירושלים לירושלים. מילה אסור לו לשכוח.

דרור מגיח אל רחוב אבן שפרוט, ספון חששות ואחוז התלהבות, רואה את עינב שעונה נכוחה על הספה במרפסת היושבת על הרחוב, מעיינת בכתב-יד מאיזו מאה לא ידועה, מפענחת פיוט מסתורי ומחויכת לקראתו.

"את תגידי שאני השתגעתי או שאת מבטלת את החתונה, אבל אני אומר לך משהו, אני סגור על זה ששמעתי את ירושלים מדברות." "גם אני שמעתי," היא ממשיכה לחייך בנונשלנטיות, לא טורחת להרים את עיניה מכתב-היד, "אבל מחר אני לא יכולה לבוא אתך לצומת הבנקים, אני קבעתי איפור ותסרוקת ניסיון."

הוא נדהם, ובאופן מוזר גם נרגע מעט, כשהוא מבין שגם היא שמעה. "את משוגעת להפסיד את זה בשביל איפור ותסרוקת, עינב! גם את שמעת את זה? וואו, זה מדהים, אם את באה אתי מחר לצומת הבנקים אנחנו נזמין אותן לחתונה." והוא רץ קדימה עם המחשבות, ומה אני אומר לבוס שלי? שאני הולך להזמין ידידות לחתונה? מי יודע כמה זמן נמתין לגברות ירושלים? זה יכול לקחת יום עבודה שלם.

עינב מרימה עכשיו את הפנים המחויכות מכתב-היד. היא מחמירה אותן וגם את קולה: "דרורי, תהיה עם רגליים על הקרקע, השיחות האלה בין ירושלים הן מגניבות, אבל לא צריך עכשיו להשתגע אחריהן. צריך להיות עסוקים בכאן, במה שאנחנו רלוונטיים לגביו." לרגע העיניים שלה רושפות אש, דרור מרצד בתוכן, ושוב היא חוזרת לחייך חיוך רגיל ואנושי.

דרור לא נבהל, הוא אפילו מקבל, לא מתווכח, זה לא תוכחה, הוא מסביר לעצמו, היא מדייקת אותי וזה בסדר. אני מוכן לזה.

חודשיים לאחר מכן, תחת החופה ברמת רחל, הם יעמדו נרגשים וכוספים, חוויאי ענק ירחף מעל, הטבעת תנצוץ כברק, המכתב שנשלח בדואר רשום מעינב יבצבץ מכיסו של דרור החתן, בבת אחת תזהה זוות עינם גברת הדורה בשמלה לבנה, כובע צבעוני ומזוודה שחורה, ולא הרחק ממנה, מכוסה באבנים וכפופה מעט, את ירושלים שהם כל-כך מכירים. הם יחייכו ביניהם, ימתיקו סוד, וכשדרור ישבור את הכוס הוא יצחק ויבכה, יבכה ויצחק כמו ר' עקיבא בזמנו.

מאיר אבשרה | בראות חורבן

תִּשְׁעָה יָמֵי אֶפְלָה
יָמֵי יָרַח מִתְמַעֵט
נִסּוּג וּמִמָּאֵן לְהִתְחַזֵּק.
בְּכָל עֵינַי דְּמָעָה
כָּל נַפְשׁ מִתּוֹךְ תִּבְעֵר
עַל כְּלוֹת הַיְכָל, לֵב נִשְׁבֵּר.
בְּצוּם הַיּוֹם
מֵר נֹאכֵל
רָאָה עֲנָיִם
בְּנֵה הַיְכָל.

יוסי סוויד

*

זה לא מספיק
טוב לא מספיק
קרוב בירידה הזו יכולה להתהפך עליך
עגלה אם אתה לא שם
לב ואתה יכול למצא את
עצמך ראית את העגלה הזו איך
התהפכה פעם הייה לי בדיוק פה
פנצ'ר איזה פחד להתקע פה עם
פנצ'ר אתה יכול לרמון את עצמך נתקע פה עם
פנצ'ר? נראה לי זה פנצ'ר.
פעם בעליה הזו נתקעתי עם עשרים רכבים לפני ועשרים
וכלם צופרים צופרים
שורקים
אתה זוכר איך?
ילדים מסתכלים עליך ככה
מהחלון בלבן שבעיניים
מכניסים לך את כל הראש לחלון
מכניסים ידים בפנים
לוקחים לך את הלב
לקחו לי ככה פעם
אין פה תגיה
אף פעם אין פה
עדיף לבוא בקו
אחת עדיף לבוא
ברגל עדיף שלא
לבוא תאמין
לי זה אף פעם לא מספיק
טוב
לא מספיק קרוב אתה
שואל בעל חנות איפה הוא
נותן בך כזה מבט תאמין
לי פעם נתנו בי כאן מבט

וואי
פעם עברה פה תיגרת
פעם עברו פה תיגרות
כזה מבט תמים
שאלו אותי בהולנדית איפה כנסית הקבר
הכנסתי יד
הוצאתי את שאין לי
הראיתי
מטפוף בין האצבעות על
המרצפת רציתי לצוח אין! בסדר? אין!
אבל יצא לי
תמשיכו ישר בקרדו ורדו שאולה בדקומנוס
אין

אבי מישר | מקדש הנמלות היהודיות

מקדש הנמלות היהודיות

נחרב

ופזרו הן

אנה ואנה.

אין לה מקום

שאין בו מקדשי מעט

עטופים שכבת חול דק

קל להריסה

גוח לטשטוש

יפה עדין דק יחודי

נמלים

כמו יהודים

נמחצים בקלות

במסעם קדמה ונגבה

זוכרים תמיד את הדרך

הביתה

אך ממרחקם

נמוכים נמוכים

מתהלכים

ישר והפוך

סוחבים משא

בלתי יתאר

שרק תכליתו הנשגבת

ממתקת את סבלו

יושבי קהלות נמליות

יודעים כבד

את המלכה

בבואה לבקר

פעם בשבוע

ובציאתה

אנדי ארנוביץ, איזון עדין, 2012, מיצב. הוצג בתערוכה "הקו הדק". צילום: יח"צ

נעמי טישלר | ותילקח נעמה (מחזור שירים)

"ותילקח אסתר אל בית המלך" (אסתר ב', ח')
כמו שנאמר באמנו שרה: בעל כורחה, שלא בטובתה
(מן המדרש)

.I

הנשמה שלך
המומה
מתבוננת למטה בלי להבין,
כלואה
לא מבינה איך נלקחה
יש פרעות בעולם מסתבר.
היית קשובה למים החיים
שזרמו מתוכך
"פתאום, היה אור גדול
נלקחתי
הייתי המומה אל מול ילדי הרבים
דם זרם ממני
הנשמה שלי רחפה, וזעקתי שם מהגוף זעקתי.
רציתי לשוב מהר, נשכחתי, הם נשארו בודדים בסבך"
החוב נפרע
(זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים)

.2

ותילקח נעמה
אני רוצה לשיר על נעמה שנלקחה באחת
בחל המועד סכות
לשיר על זאת שהיתה חייבת כבר להתפלל, כך נראה
לא יכלה להיות כאן יותר עמנו בזה העולם
אני רוצה לשיר על היפי שזרם אלי ממסך המחשב
יפי של יום-יום
נעמה היומיומית

לשיר על רך שזורם אלי, נוגע בקצות גופי
 לשיר עליך נעמה
 נעמה שלא הכרתי
 ועמה אני חולקת את האותיות
 אולי אנחנו כבר ידענו אחת את השנייה בעולם אחר
 לשיר על נעמה
 שידעה אמנות השירה:
 להכנס ברוח רפאים לבית זר
 ולהיות שם בת בית.
 נעמה, דמדוד עוד חס על גופי, איני יודעת איך האור ימשיך לזרם
 כשאחת כמוך הולכת
 נוטפת חלב הלכת
 מילדיך הרבים והיפים והתמימים.

3.

מזמור לנעמה

אני רוצה לשיר על נעמה שגלקחה
 ותלקח נעמה
 ללמדך
 שלא רצתה להטבח בדרך
 שרצתה לפעם כלב בוער
 להיות חיה ורבה
 ולצחק ולכעס וללטף את ילדיך הרבים
 ללמדך שאם נוטפת חלב היתה
 וכך הגיעה אל כסא הכבוד
 פועמת וחיה
 הלא תראה?
 כאשר הגיעה, פמליות פמליות לווה אל כסא הכבוד
 התהלכה כבת בבל השדודה
 כורעת תחת עמס חלבה
 רוצה לשוב אל ילדיך הרבים
 המומים באוטו הלבן בדרך הביתה מאיתמר.

.4

בְּאַפְּלַת הַסֵּתֵר הַלֵּכֶת מִן הָעוֹלָם
לֹא מְרִצּוֹן. זַעֲקוֹתֶיךָ מִהֲדַדוֹת בּוֹ.
יוֹסֵף שׁוֹמֵעַ אוֹתָן
קוֹל מִכָּר מִזַּעֲקוֹת רַחֵל.
לֵיד יוֹסֵף נִלְקַחֶתָּ
וְהוּא יִתּוֹם הָעֵד
רַק הוּא
יִכַּל לְהַעֲבִיר זַעֲקוֹתֶיךָ מִכֶּסֶּא הַכְּבוֹד לְלֵב יְלִדֶיךָ.

יהודית ברמק, בארה של רחל, 2015, וידיאו ומיצב אבנים ומתכת. הוצג בתערוכה
"אמא עילאה: אמנות האמהות". צילום: לאה שכטר

שפי רוזנצוויג | פיגוע מול בנייני האומה

בְּעֵינַיִם שְׁלִי רְאִיתִי
אוֹתָךְ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ
וְאֵת עֲרִיזָה וְעִירְמָה מְאוֹד

בְּעֵינַיִם שְׁלִי רְאִיתִי
אֵת שְׂדֵה הַקֶּרֶב בְּרֻחוֹב הָרֵאשִׁי הַסּוֹאֵן
בִּירוּשָׁלַיִם. שְׂכַבְתְּ פְּזוּרָה עַל הַמְדַרְכָּה,
שֶׁעֲרֵךְ הָיָה סְתוּר וְ
הָיוּ שָׁם כָּלֵם.
גַּם אֱלֹהִים.

נֶעְצַרְתִּי בְּגֵדֵי הַחוּצָה בֵּינִי לְבֵינוֹ,
בֵּינִי לְבִינֶךָ
לְנַחֵשׁ אֵת אֶרֶס הַתְּקוּהָ הַמּוּזָרָה –
לְחַיּוֹת בְּדַמְיֶךָ.

נִשְׁוֹךְ עֵינַיִם רְצָתִי
לְחַבֵּשׁ עֲצָמֵי בְּפִסּוּקִים
וּשְׂמִיכוֹת נְחָמָה
שֶׁיַּעֲדוּ לְדוֹר אַחֵר.

בְּעֵינַיִם שְׁלִי רְאִיתִי אוֹתָךְ
קְרוּעָה עַל הָאֶסְפֶּלֶט
שֶׁבֵּין הַתַּחְנָה הַמְּרֻכָּזִית לְבִנְיַי הָאֵמָה,
מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ
וּמְאֵז לֹא מַעֵז לְשֹׂאֵל עֲלֶיךָ.

*

דלת מתיפחת,
האיש שנכנס בה
הביא עמו שקיות
עמוסות ונשיקות
ורסיסים מהשבר
הגדול

חלון צועק,
האשה שסוגרת אותו
מכחכחת את גרונה המאמץ
שורידיו אימו תכף להתפקע.
היא הודפת את היזמות הברוכות
עם שאר הרוחות
בחזרה אל השבר
הגדול שבחויץ.

רצפה שותקת,
בולעת את הרק
וצעדיהם הנמלטים
של איש ואשה
הנקלעים אל רבועיה
ואל השבר הגדול
שבפנים.

יצחק כהן

*

ממרחקים גדולים פצחנו
בשירת התהלות
הנמשכות על פני שדות
פרקים פרקים
בקביות תבואה פזורות
יפה יפה
ומסדרות שורות שורות
מזמור אחר מזמור
פסוק רודף מקשה
של מלונים פרושים
על פני מרחב נפתח נסגר
קרוב מאוד לשער המושב
עברתי בריצה כשרכב שחלף עצר לטרמפיסט
יפה יפה
שחכה לירושלים
שתבוא ותאסף אותו אל חיקו של עולם,
בין ואדי משלם
לחנות שקונים בה מחרוזות של ערבים
עומד ריק בית שנחרב
בלבי
ובלבות מבקשי האמונה הנשכחת
בה השם דובר לרגעים
ובימי אין חזון נפרץ
ואין כהן גדול שארדם בתדריו
ואם תלחש לא אהיה בטוח ששמעתי
דבר בקול ברור
מכה כחליל
מבהיק כזהב קרניו של שור
אדע ראיתי פניד עין ועין
ועין בעין
נצא במחול צדיקים

*

הַתְּזִכּוֹר
 לִילוֹת בָּס בְּאֵת אֵל תְּדַר הוֹרְתֶךָ?
 צְחֻקֵינוּ הַטּוֹבִים
 עֵינֵינוּ הַשְּׁלֵמוֹת
 וְלַחֵי קְפוּדֵי נִמְלֵךְ
 בְּלַחֵי אֶפְרַסֶּק -
 כּוּמָס תְּשׁוּקָה
 בְּנִשְׁיָקוֹת אֲבָהִיּוֹת

*

בְּאִיזָה עֶרֶב אֶחָד בְּעוֹד כְּמָה שָׁנִים טוֹבוֹת
 יִשְׁבְּנוּ מַעֲשֵׂינִים וְצוּחֻקִים וּמַעֲשֵׂינִים
 בְּאִיזָה שְׁקֵט אֶחָד בְּעוֹד שְׂבָעָה אוֹ שְׁמוֹנָה בּוֹרוֹת
 שְׂכַבְנוּ חֲבוּקִים וְצוּחֻקִים וְחֲבוּקִים
 בְּעוֹד עֲשָׂרָה אוֹ שָׁנִים עֶשֶׂר לִילוֹת, בְּעוֹד דְּמָעָה אַחַת אוֹ אַרְבָּעִים
 כְּשֶׁהִדְמָמוֹת יִהְיוּ לְחִלּוּמוֹת וְהִרְקַע לְכַמָּה רְעָשִׁים
 בְּעוֹד שְׁלוֹשָׁה אוֹ עֲשָׂרָה אַרְמוֹנוֹת, בְּעוֹד שְׁמוֹנָה אוֹ תִשְׁעָה נְבִיאִים
 כְּשֶׁאֱלֹהִים יִצְפֶּה לִישׁוּעָה, כְּשֶׁאֲדַמָּה תִפְצֶה פִי רְקִיעִים,
 כְּשֶׁאֱלֹהִים יִנּוּחַ בְּחִדְרוֹ וְאֲדַמּוּמִית תִּנּוּס מִחִלּוֹנָיו
 וְיִלְדִים יִפְרִיעוּ לְשִׁנְתוֹ וְאֱלֹהִית תִּנּוּס אֵל זְרוּעוֹתָיו
 בְּעוֹד תִּשְׁעֵי אוֹ תִשְׁעִים אוֹ אֲלָפִים
 בְּעוֹד חֲשָׁךְ פְּחוֹת כְּמָה יִרְחִים

רות נצר | משמר

אֱלֹהִים שֵׁיִשֵׁב בְּבֵית הַכְּנָסֶת
וְהֵבִיט בִּי בְּמִבְטָמִר
בָּרַח לְמִדְבָּר
לְעֵצִים, לְשָׂדוֹת, לְמִדְבָּר
עֲכָשׂוּ מְלוֹתַי בּוֹהֲקוֹת בְּאוֹר לְבָנָה
שׁוֹזְרוֹת עֲצָמָן בְּצוּאֵר אֵילָה
גּוֹפּוֹ מִתְפַּזֵּר בֵּין לְטָאוֹת וְגִרְגְרֵי עֶפְרַיִם
כְּשֶׁהוּא פוֹרֵשׁ עֲצָמוֹ כְּשֵׁטִיחַ מִיַּם
מִתַּחַת רַגְלֵי הַיְלָדִים
הַמְשַׁחֲקִים בְּכַפָּר
מְזַנֵּק בְּנִיצוּץ הָעֵינַיִם
יוֹשֵׁב לִיד מִטָּתָם
לְמִשְׁמֵר

כבודו

.1

קירות הבית דרוכים.
מישהו יבוא. יצעק, ידמם.
היכן היית בקראי אליך
טביעות אצבעותיך נגלו במקום אחר

.2

כבודו מלא עולם, גופו מלא עולם,
כבודו, היום יזכר את גופי, כשכבדתי,
כלומר גופי, במקום אחר, אל נא
ימהר, הלם דם, אדון עולם

.3

האל הנערג
הוא האל
הנארג
מקורי המשי
של טני לבי

.4

אני זו המקיפה –
הו אלי, האם זה שיחלתי לקראתו?
לעשות בך
תשוקת היכלות.

עמוד השחר

"שחר אבקשך צורי ומשגבי"
(שלמה אבן גבירול)

וְלָמָּה כְּנוּחַ עֲמוּד הַשַּׁחַר
שֶׁתְּרָאָה לְעֵינֶיךָ עֲמוּד אֹר זֹהָר
מִשַּׁחַר זְהָרִים

שֶׁתְּרָאָה עֲמוּד שַׁחַר
שֶׁמְחַבֵּר שָׁמַיִם וָאָרֶץ
כְּסֵלֶם מִשַּׁחַר לְפֶתַח עוֹלָם

כְּעֹלֵעוֹל אָבָק דָּק בַּמְדָּבָר
כְּגַד מִים דָּק בַּיָּם
שֶׁעוֹלָיִם אֵל הַשָּׁמַיִם

כְּעֲמוּד דָּק
אֲשַׁחֲרֶךָ
צוּרִי וּמִשְׁגְּבִי

קובי פישר | עד תום

אתה־לך כִּילֵד זָקֵן
בְּמַסְדְּרוֹנוֹת הַבְּטוֹן
הַסְּגוּרִים
שֶׁעַל הַר הַצּוֹפִים
בֵּין בַּחוּרִים וּבַתּוֹלוֹת
מַחְטָבִים כְּזוּיוֹת -
וְעוֹדְנֵי מַחְזִיק בְּתַמִּי
כִּי־הָלוֹם בְּיַד הַקְּפוּצָה
שְׁלֵא יִשְׁבֵּר בּוֹ הָאוֹר

וְאַל־הֵימ עָדִי
שֶׁפְּעָמִים הָיָה
וְחֻטְאֹתֵי בְּלִבִּי
וּבְכָל זֹאת
לֹא חֻטְאֹתֵי בִשְׁפָתַי
וְעוֹד בְּיוֹם שְׁבַע בְּרַכְתִּידָּךְ

וּמִי אִם לֹא הָעֵד הָאֶחָד,
יֹדֵעַ: עַד אֶחָד
לֹא יָקוּם בְּאִישׁ
לְכָל עוֹזֵן וְחֻטְאֹת
וְלֹא נִבְרָאוּ עָדִים
בְּשֵׁר וְדָם
אֱלֹא
לְשִׁקְרָנִים-תְּמִימִים
כְּמוֹתֵי

וּמַחְלוֹן בֵּית הַכְּנֶסֶת
- הַמוֹדְרֵנִיסְטִי לְעֵלֵא
וְלְעֵלֵא - בְּהַר הַצּוֹפָה
בְּהַר הַהוּא
נִשְׁקָפָה הַפְּרָעָה
אֵימָה:
בְּלֵב הָעִיר הַמְּאֻפְרָה

תחת דק עננים ועשן,
בית מאוי, סודי
נגלה

העין נחה
בלית בררה
בנקדת הציון:
תפחת זקב זוהרת
באור בין ערבים,
תכשיט רצוף אהבה
משבץ קנאה

תמימות נבערה
אבודה
בשבי זרים
פה גם שם
על שני ההרים

נעמה שקד | בחצר

יחזקאל ח
 יחזקאל יד
 איכה רבה, הקדמות, פסקה כה
 מלכים א' ה לא
 בבלי ברכות ח ע"א

השכינה ואני רצינו לעשות מחיצה. בחצר היה מזבח, דם פרים, עשן וחצוצרות, מי צדיך את זה. בחצר קנאה ותעבות. אלהים, אמרת לך, זה לא ילך. בואי נפרד, נחתום: עָנֵב אֶרְכִּי אֶת הָאָרֶץ. ובכן, היא מסתלקת, אוספת את שוליה. פתאום קצה אצבעות עובר על הכתלים, אבני גזית, בנגעו מר, כאילו נמחקו העלכון והשנאה. העמודים שעייס, הים האחר, נחושת רימונים אבודה. רגע אחרון החצר מלאה את נגה כבוד אדני.
 עכשיו השטח פנוי. קטן אבל שלי. ארבע אמות של הליכה, כמו חצר בית כלא.

בראשית כ-ג
 בראשית רבה ח, א
 במדבר ז, פט

בראשית היה הגן.
 בין שני אילנות, עץ חיים ועץ הדעת, אלהים נטע אדם – גזע תאנה קדום, גילוי: הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ פָּתְחוּ
 עץ הַגֶּן וְקוּל אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ. אחר כך גוף העץ ננסר, נחצָה; צלעו האחת, צלעו השנית, ופניהן זכר
 ונקבה.
 (אחר כך קרשים דלתים ובריחים, חזית.)
 וישפן כרוכים פפתח על דרך החיים לשמור אותה נמשכת ומחפָה. כרובים זכר ונקבה, מביניהם קול
 מדפֵּר. הם השער לכוא.

השתפפן שָׁרְעוּ לְעִשׂוֹת
 מִחֲצָה פְּחָצֵר
 גָּזוּל גְּזוּיֹת פְּפִיסִין לְבָנִים
 וְכֵן פְּגָגָה
 אִם עִשׂוֹ מִדְּעֵרֶת שְׁרִיחָן בּוֹנֵין אֶת הַכֶּתֶל
 פְּאֻמְצֵעַ וְעוֹשִׂין חוּיִת מִפְּאֻן וּמִפְּאֻן

וְכֵן פְּגָגָה
 מְקוֹם שְׁפָהֲגוּ לְגֹדֵד
 פְּבִקְעָה מְקוֹם שְׁפָהֲגוּ שְׁלֵא לְגֹדֵד
 לְפִיכָה אִם נָפֵל הַפְּתֵל

בראשית ב י-יד

וְהָיָה יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאֶרְפָּקֶה רְאִישִׁים – רֵאשֵׁי נַהַר הַיְדֵלְכִים וְסוּבְבִים בְּאַרְצוֹת, מִקְפִּיִם אוֹתֵן סַבִּיב סַבִּיב, זֶה־בְּזֶה וְאֲבִינִים וּפְרִי, גִּדְרִים אוֹתֵן לְתַלְקוּתֵיהֶן, גְּנוֹת עֵמִים וּלְשׁוֹנוֹת, מִשְׁפַּחוֹת הָאֲדוּמָה.

בראשית יא
אמיר גלבץ, בנימין קרומים
קרומים
(כל השירים ב, עמ' 96)

בנימין קרומים קרומים הכל היה בקעה, טייט ולבנים חמות. ביקשנו לבנות לנו שים: רקיע וקרקע ועיר לגור בתוכם. אבל מגדל פתאם היה סולם, ראשו נגע השמימה ואלהים החלו לרדת. עכשיו על פני כל הבקעה פזורות אבני שפה שבורות מכותל שנפל.

בראשית כח

כלילה ההוא יעקב חצר, מראשותיה אבנים סבבנו, עשבים נשמחתה ואבריו פתוחים. לאט כחלי, ההכרה נופלים – – הרקיע ים, גופו ספינה, מלחי אלהים עולים ויורדים בתוכנו. כשיתעורר יגיד מלים של בית, שער, אבל עכשיו הוא קערה, ישן פתוח בהרים, שמנים, כוכבים במסילתם בסולמות שקטים נוסעים בו ומנגנים. כבוקר הוא אומר: כאן יהיה בית אלהים. מניח את האבן הראשה יסוד לקיר, מכנה, דירה, דלתות לפתוח ולסגור.

המקום והאבנים של שניהם

לבנות בית שער ודלת לתער
לעשות מחצה פתח
המקור את תברו משלש רוחותיו

לבנות לעיר חומה דלתים ובריח
וכתבי הקדש, אף על
פי ששניהם רוצים,
לא יתלקו

שמות כו
שמות כז
במרכז א
פסיקתא דרב כהנא א, ב
מדרש תנחומא, נשא, טז

ולדה, בלילה ההוא (שירי ולדה,
עמ' 13)
ר' יהודה הלוי, ציון הלא תשאלי
שיר השירים ח-ט-י
זכריה ב ח-ט
תהלים צב יד

אמיר גלבען, לתלש כוכבים
(כל השירים ב, עמ' 135)
בראשית א ו-יז
שמות כו לא-לג

להקים סביב חצר משקן: קלע פשתן לבנים, שיהי שטה עומדים בפריחתם זרב ובריחה נעים,
רוחותיה מגפלות אותה: כתרף וצלע וקומה, קרקע חול חצי עפר ומעליה השמים. עמודיה, אדניה,
מיתריה – חצר דמומה ומתוחה מפרש, נתונה על חוף – מוצפת נגה, החצר נמלאת ים.

לשבת בחצר הדוממת. מדרגות, שיחים, רחוב, השמים הכהים, קולות הערב. מי פתח מול שערי
שחקי שיער ייך.

ירושלים, אם אני חומה: פנה אותי, עשה אותי, היה לי לחומה של אש ושעור החמים. העיר נפתחת,
בוא – שטים ואזוביון כחלחל, שדיה מגדלות נכונן, אגויה ירוקים בחשכה וריח. חצרות אלהינו
יפריחו.

וכתבי הקדש לא יחלקו, גוילים חיים, עיניים איך-מספר. "מנת חיים לא נחלקת, מנת כהול אלהית
שביך יש ויש, שביך אין ואין". (איך לחלוק עץ, תינוק, רקיע? מבעד לחלון, מעל חצר חומה סגורה,
פתוחים כל השמים)

בראשית ו טו; ז יא, יט; ח
א-א

לאהב בך את אהת, פסוק, תבנה להכנס בה כל גופי לפתח צהר להאיר.
אדני, האם אתה רוצה בי, האם אתה רוצה חצר אחת אתי, שותפות של אות פאות –
איך אבנה לך מקום וחדר ובית-שער בתוכי, איך תפתח לי דלת ופרוכת ומסך להכנס לשמוע את
קולך. ים של זיו מכסה את ראשי-ההרים, חול חומה אין לעבור. ים נורא וחוד מציף את איברי, את
השדה, את החזה, את הכתלים – – – כשהוא שוקך לאט אני חוזרת לתבה, בפי עלים, נווגעת
בעדנה באותיות. ושוב לרקע יקשה פרוכת בין מים לבין מים – קרום עדין עביר לקול, תנודות:
שפה, משנה. מלים.

אודות האמנות המלווה

הביאנלה של ירושלים לאמנות יהודית עכשווית היא במה לאמנים מקצועיים, היוצרים היום בזיקה לעולם התוכן היהודי. בביאנלה השתתפו השנה קרוב למאתיים אמנים מהארץ ומהעולם בעשר תערוכות, שהתקיימו בשבעה מתחמים במרכז ירושלים. המטרה העיקרית של הביאנלה של ירושלים היא לאפשר לאמנים וליוצרים עכשוויים מהארץ ומהעולם לקחת חלק משמעותי יותר בשיח, העוסק בעולם היהודי בהקשרו הפרטיקולארי והאוניברסלי.

המקדש שבנה שלמה, ואחריו המקדש שבנה הורדוס, היו מקום של קדושה – ופסגה של אמנות ויופי. שמחנו על החיבור לביאנלה של ירושלים ומצאנו, כי רבות מן היצירות שהוצגו בה עומדות בזיקה עמוקה למקדש ולמושג הבית בעולם היהודי. חלק ניכר מן העבודות המלוות גיליון זה הוצגו במסגרת הביאנלה בתערוכה "שקופים / אטומים", ששמה, הלקוח מתיאורי בניין מקדש שלמה, מרמז על הקשר שבין פנים המקדש לבין העולם החיצוני לו, שבלבו הוא מפעם. תודתנו העמוקה לרמי עוזרי, מנהל הביאנלה, ולאביטל נאור-וכסלר, אוצרת התערוכה "שקופים / אטומים", שמדבריה בחרנו להביא:

שקופים / אטומים | אביטל נאור-וכסלר

"וַיַּעַשׂ לְבַיִת חֲלוֹנֵי שְׁקָפִים אֶטְמוֹם" (מלכים א' ו', ד')

הטקסט התנ"כי העוסק בבניית מקדש שלמה נפתח בתיאור החלונות הייחודיים, הנושאים את ההפכים "שקוף" ו"אטום". פרשני המקרא השונים מעלים מגוון פירושים לאופיו של אובייקט שקוף-אטום זה. חלקם מתייחסים להיבט האדריכלי והחומרי – חלונות בעלי משקוף מיוחד או חלונות זכוכית, שהיו נדירים באותם ימים, שהם שקופים לאור אך אטומים למעבר רוח ואוויר. אחרים התייחסו לחוויית הצפייה המתעתעת, שייתכן כי סיפקו חלונות מראה, שמצד אחד נדמית כאטומה ומאפשרת לנו צפייה בבואה שלנו, ומצד שני משמשת כחלון שדרכו אפשר להשקיף ולצפות. מפרשים אחדים התייחסו להיבט המטפיזי שייתכן כי השפיע על עיצוב החלונות, שלא נועדו לאפשר כניסה של אור אלא להוציא את האור הנובע מקדושת המקום החוצה.

בתלמוד הבבלי במסכת ברכות נאמר: "אמר רבי חייא בר אבא: לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות" (ברכות ל"א, ע"א). כלומר, פנייה אל הבורא מתאפשרת במציאות שהיא מכונסת בפנים, בחלל סגור, בית – אך כזה שיש בו פתח, תנועה של אור, אוויר, קול וריח, ואפשרות הצצה או השקפה אל העולם שבחוץ.

גם עבודת האמנות נעה לעתים על הציר שבין שקוף לאטום, מהתפיסה הרנסנסית של הציור כ"חלון למציאות" שמעבר לו, כמצע שקוף, ועד לזרמים מודרניים דוגמת הקוביזם או הסופרמטיזם, שבהם הפך מצע הציור, על חומריותו, לנושא עצמו – ובכך הופך למעשה לאטום ולאוטונומי.

אותה כפילות המיוחסת לחלונות המקדש נבחנת, בהקשר פנים-אמנותי, במאמר מרתק של תיאורטיקנית האמנות רוזלינד קראוס (Rosalind Krauss, 'Grids' in October vol.9, 1979). קראוס התייחסה אל השימוש המגוון והחוזר בגריד¹ באמנות המודרנית, וראתה בו ובחלון המסמל אותו בציור הסימבולי מצע שקוף-אטום לציור המודרני. לטענתה, הגריד הוא לכאורה שקוף, כאילו יש התאמה מלאה בינו לבין המציאות שמחוצה לו – ובכך הוא מייצג ומשקף את החומר, את המדע ואת הסדר – אך במקביל הוא גם יוצר סוּרְג אטום ליחידה סגורה ועצמאית, ומשמש פתח מילוט מהמציאות החומרית. בכך למעשה הוא מפנה את המבט לתוכו כדי ליצור אשליה ובדיה, ולעתים אף מוביל את הציור ואת המתבונן למחוזות מסתוריים ומיסטיים, הקושרים את האמנות עם אמונה דתית.

התערוכה "שקופים / אטומים" פורשת מנעד רחב של פרשנות חזותית עכשווית לַפְתַח השקוף-אטום, בתנועה בין עיסוק במרחבי קדושה ואור לבין פוטנציאל השיקוף של האובייקט האמנותי.

1. הגריד – קווים מתוחים שתי וערב המחלקים את השטח לריבועים זהים (ישראלה הרגיל, <http://www.israela-hargil.com.il/sidra6.asp>).

אמנות מלווה:

תמונת השער -

אליסה פריצקר, כפל מבט, 2014, טכניקה מעורבת, 51X51 ס"מ. הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: אליסה פריצקר

אלירן ג'אן, קליפה, 2014, קרמיקה. הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: שי הלוי (עמ' 13)

ניר ארצי, קומפוזיציה #2, 2014. שמן על בד, 40x45 ס"מ. הוצג בתערוכה "שקופים/אטומים". צילום: ניר ארצי (עמ' 18)

אנדי ארנוביץ, מגורש, 2015, פורצלן, משי, פשתן. הוצג בתערוכה: "תחושת חלל, תחושת מקום". צילום: דבורה חרש (עמ' 25)

אלה וולף, הבית, אהבה וקידושין: טבעת ובית, 2014, לבד טבעי, חוטי כותנה. הוצג בתערוכה: "אסכולת בצלאל: פנים וחוץ". צילום: לאוניד פדרול (עמ' 36)

מוטי מזרחי, אירוסין, 2015. הוצג בתערוכה "ירושלים. מעברים". צילום: יח"צ (עמ' 40)

קן גולדמן, מזכרת מישראל, 2015. הוצג בתערוכה "הקו הדק". צילום: אריה גינתון, קיבוץ מעוז חיים (עמ' 49)

יהודית סרברין, לא פה ולא שם, 2015, פורצלן, מונטייפ על נייר, זרד. הוצג בתערוכה: "תחושת חלל, תחושת מקום". צילום: יח"צ (עמ' 65)

לילך שראג, אליהו, אליהו, 2012-2015, וידיאו. הוצג בתערוכה "הקו הדק". צילום: לילך שראג (עמ' 68)

אנדי ארנוביץ, איזון עדין, 2012, מיצב. הוצג בתערוכה "הקו הדק". צילום: יח"צ (עמ' 86)

יהודית ברמץ, בארה של רחל, 2015, וידיאו ומיצב אבנים ומתכת. הוצג בתערוכה "אמא עילאה: אמנות האמהות". צילום: לאה שכטר (עמ' 90)